

496

אלכף

לחג האביב 1950

הגליון הזה

הוא גליון הג'האביב של "אלף".

יש בו מאמרים ורשימות, ותשובות לשאלות, ודברי פולמוס, והרבה דברי ספרות.

במדור הספרותי המוגדל תמצאו את ספורי של בנימין תמוז: ותהי לחידה; ספור של איתן נורתב: מבצר ויליאמס; ספור של עמוס קינן: אחיו הגדול. תחינות בבית-היין ליורם קניא; מערכון — אהבת צללים — ליורם נמשי; רשימונת אחת של אוריאל כהן; ושירים משיריהם של אהרן אמיר, דבורת וא. עין.

הקרובים אל שאלות המוסיקה המקורית שלנו, ולא הם בלבד, ימצאו ענין בתמצית הרצאתו המאלפת של יצחק אדל, מתיקי המוסיקאים בתוכנו, על מוסיקה ישראלית.

מאמר המערכת, ראשית אחרת, דן בשברון המפלגות בישראל, במשבר שביחסי הנוער והמפלגות; הוא מצביע על הצורך — על ההכרח — בהתחלה חדשה, חדשה לגמרי, התחלה-מאל"ף.

בגליון זה פותחים אנו בסדרת מאמרים על ארץ הפרת לחבליה, הראשון לאלה, בגדאד מפפרת, מאת יהשוע בנטוב, הוא מאמר אינפורמטיבי ואקטואלי כאחד על עראק. תמצאו שם עובדות שאולי אינן ידועות

בתוכנו די-הצורך, וכן גישה חדשה לניתוח מדיניותה של עראק לגבי היהודים שבתחומיה ולגבי סוריה.

קצת דברים פשוטים על חינוך נוצרי משמיע לנו מ. חצור, והדברים פשוטים באמת כדיכך שקשה יהיה שלא להסכים אתם.

המנטליות של בחורים-משלנו, תגובתם על החינוך היהודי בו מלעטים אותם, הן ענין המכתב לאורה, בת ההכשרה, מעטו של עודד.

וכוח עם ההשקפות הבאות על ביטוי בגליונות של "אלף" מצריך מדה של ישרות ורצינות, שהיא כנראה למעלה ממה שאפשר לדרוש מהללו שהתכווננו להתוכח אתן ב"הדור". המאמר, "פשיזם: פולמוס נוסח, הדור" עוסק בשלש התקפות על "אלף", שהופיעו בשבוע אחד ב"הדור".

במדור חדש, תחת הכותרת, "ברורי דברים", תמצאו את קושיותיהם והשגותיהם של שבעה מקוראינו. אנו משיבים להם לכולם. אנו מהכים לשאלות נוספות. נש" מה לקראתן ונענה עליהן בגליון הקרוב.

באחרית הגליון תמצאו את תאור פגישותיהם של אנשי"אלף" עם הנוער הלומד בשלושה מקומות: עם הסטודנטים בירושלים, עם הסטודנטים בחיפה, עם תלמידים בפרדס-חנה.

ראשית אחרת

הם לא ישובו עוד.

כיום הזה שוב אין הדברים כמו שהיו. הארגונים אינם והתנועות אינן מה שהיו. השמות אחרים הם. ולא השמות בלבד. הפלמח איננו. יש אנשי-פלמח לשעבר. יש ותיקי פלמח. יש פולחן פלמח. אבל הפלמח איננו. רשעים פרקוהו, עריצים פרקוהו — אבל הוא אינו קיים. עובדה. ודבר במקומו אין.

ותחת אצל יש תנועת החרות, "מיסודו של הארגון הצבאי הלאומי". יש תכנים ואינטריגות, ומליצות על העבר, ומליצות על העתיד, ופזילות לכאן ולכאן בהווה, ופרלמנטריות מכובד למראית-עין בהווה, — וכל זה תלוי על בלימה, ריקן ונבוב ומקשקש רמה. ול"ח איננו. יש "ארגון אנשי-לח" לשעבר. דואגים לפנסיה ולפיצויים, לשיכון ולטיפוח זכרונות, ויש "מפלגת הלוחמים" ולה צרור-מור, ציר אחד בכנסת, וצרור-כסף, פליטת הקופה מלשעבר, ויש ד"ר שייב, ולו חבורה עם סולם ועם פליטת אידאולוגיה מלשעבר. ואין נחת. ואין לח"י.

והתנועה לאחדות העבודה אינה קיימת. להלכה לפחות. והשומר הצעיר אינו קיים. להלכה, לפחות. תחת אלה קיימת מפלגת הפועלים המאוחדת, המאוחדת מאד — בסוגריים: מפ"ם. יש שם מלחמה נגד הקפאת השכר נגד מרשליזציה, נגד חוזה עם עבדאללה, נגד דיכוי המיעוט הערבי, נגד הרקציה הקלריקלית, ונגד טיטו ורושצ'נקו ואכמאטובה והפורמליזם והבוגדים בבולגריה ובפולין ובצ'כיה ובכל אשר הם שם. ובעד השלום — יהי יחי השלום, תחי יונת השלום! אבל את הטרקטורים של מרשל מקבלים, כידוע, ואשר לעבדאללה, ההתנגדות אינה עקרונית דוקה, ועל תביעת ועד-הגוש של ישובי-הגליל המערבי לסילוק הפלאחים מעבסיה הכפר — חותמים וחותמים; ומלחמה לשם כבוש המשולש, על אף יונת השלום הצחורה ועל חמתה — זו כשרה תהיה, חי-האנטי-אימפריאליזם, חי-הפינג'אן-הג'מאעה; ולמוסדות הקלריקליים של הכמורה השחורה נוקקים גם נוקקים, והטיטואיזם — לא עלינו — אוכל וחדר עד מוח העצמות; והפורמליזם הארוך מקנן לבטח ב"בשער" ובמוסף הספרותי של "על המשמר", ועל כל אלה נטר ומעיק ומבעית צלה הכבד של מק"י, וצלו הכבד של הדמאגוג השמנמן, העקיב, הערום, האישי המוכשר, המוכשר יותר מדי — ד"ר סנה, ולא טוב.

רק במפא"י אולי טוב. לאמור, לא טוב דוקה, אבל רך, נעים, נוח. העגלה גונחת, האופנים תורקים, וסביבה שועלים מיללים — אבל בפנים יש ריפוד טוב של חציר, ואפשר להעלות בשר ולנמנם בנחת. יש נחת, ויש עגלון נמרץ, אמיץ, בעל טכסיסים. סמכו על בן גוריון, ותוקף מפא"י וגבורתה והמלחמות אשר עשתה וההגיגים אשר תהגה — הלא הם כתובים על דפי "הדור", ובמאמר הראשי של "דבר", וב"קצרות" של ז. דוד, וב"דעתו של עוזר" ב"הארץ".

...

בסך הכל, חברים, לא טוב, כמובן לא טוב. אנו עומדים בפני שוקת שבורה, כל השדות נסתחפו. כל הרועים נסתאבו. כל המעינות נדלחו. וסביבנו שאון והמולה ומהומה גדולה מאד. עוד מעט ובנרות נחפש איש את אחיו במהומה הגדולה הזאת. וסביבנו פיגומים מוצבים ומכונות משקשקות ובתים קמים וממונות שוטפים-שופעים ויערות ניטעים, ובבלי-דעת, ומבלי-משים, גם ידינו עושות במלאכה, לבנו כל עמנו, לבנו חלל בקרבנו, אבל ידינו עושות במלאכה.

ולראשנו אלופים, אלופים זקנים, אלופים ציוניים, בני גולה, בני פזורה, בני תמול ושלשום הם, יהודים הם. אבל הם אלופים לראשנו. וסכנות מולנו, מולנו ומול כל המדינה הזאת, סכנות ואימים, לפתחנו מחסור וחנק כלכלי ואבטלה המונית, לפתחנו שעבוד חדש, כפול ומכופל: שעבוד לדולר של אמריקה ולדולר של יהדות אמריקה, ולפתחנו בידוד מדיני, וסבוב שני ושלישי, ולפתחנו לבנטיניות, לבנטיניות יהודיות.

וצריך לעשות משהו, מוכרחים לעשות משהו. כן אי-אפשר להמשיך.

מפני שכל מה שנעשה עד עכשו, וכל מה שעושים עכשו, אפילו אם הוא מצליח לכאורה, אפילו אם הוא עושה פרי ועושה חיל — מתחילתו אינו בסדר. מעיקרם משובשים פה הדברים.

יש להתחיל באיזה דבר חדש, נחוצה איוו, "בראשית" חדשה. בראשית אחרת.

פעם היה טוב, חברים, התנועה לאחדות העבודה היתה התנועה לאחדות העבודה, השומר הצעיר היה השומר הצעיר. אצל היה אצל ול"ח"י היה לח"י, והפלמח היה פלמח. ומפא"י — נו, טוב לגבי הנוער היתה מפא"י גם אז, בעיקר הדברים. מה שהיא כיום: מצבר של ברנ" שים מטושטשי פרצוף ושוחרי בטחה, סולם-עליה לקרייטיסטים קונסטרוקטיביים; אבל בסך הכל היה טוב...

היה טוב, היה, למשל מאבק, והיתה מלחמה באימפריאליזם, בכובש הזר, נלחמנו בכובש הזר. על כל פנים היו מאתנו שנלחמו בו, על כל פנים מתוכחים היינו על המלחמה בכובש הזר. היה מרי. היינו יורים ממארב, תוקפים במפתיע מפוצצים גשרים ומסילות, מעיפים בנינים באויר, ומגניבים אניות באשון לילה. בתוך השעבוד היינו מדגישים את חרותנו, מרגישים בחרותנו, מתאמים, יוצאים למסעות, מקימים 11 נקודות בלילה אחד, מפירים את "הספר הלבן", מפירים תקנות-חרום, נושאים נשק מבריהים נשק, פועלים בנשק.

היתה רומנטיקה של מחתרת, היתה אחוה של מחתרת, רומנטיקה של "הזקן" ושל "סביב למדרה", רומנטיקה של "הספירות הקטנות", רומנטיקה של עולי-לגרדום ושלוחים-לגרדום של בת-דין צבאיים ושוד בנקים, רומנטיקה של חבורות נערים חסונים, שופים, מגדלי זקן, העוסקים ב"התאחות" וב"יחסי שכנים" במרחבי הנגב המחריש.

אחדות העבודה היתה אקטיביסטית, מקסימליסטית, ראליסטית. יחד היינו לומדים בה הלכות טקטיקה של מלחמות שחרור לאומיות. ויחד אתה הגינו ב"הישול הכוח", יחד אתה הוקענו את רפיסות מנהיגותו הציונית של הישוב הלחץ, לעגנו לרפיסות כוח-ההחלטה שלה, למליצותיה, מאמינים היינו כי "יום יבוא", יום יבוא ואנחנו נראה את כוחנו הכמוס, חרף המנהיגות, חרף ה"ציונות", מאמינים היינו בתנועה לאחדות העבודה, התוססת החלוצית, פטרונית הפלמ"ח הנאבקת על המאבק, מאמינים היינו בישרה, טוב היה בתוכה.

גם בשומר הצעיר היה טוב, אמנם דובר לפעמים על השלמה עם המנדטור הבריטי, על "ציונות גדולה" במסגרת הבנה עם השליט הזר, אבל אנחנו הרי הבינונו כי זוהי טקטיקה מהפכנית, כן, מין טקטיקה שזואת, בעצם היתה זו תנועה רצינית, בעלת גישה רצינית לבע"יות רציניות, ענין דו-הלאומיות, למשל, ברור היה שיש שני לאומים בארץ, כל שעינים בראשו רואה זאת, — ובכן: "דו-לאומיות". גם פשוט גם רציני, וחוזר מזה הרי מי שרוצה יכול לנבוג לפי אמרתו של אותו חבוב, אורי ברנר שלנו, שכאשר שואלים אותו איך הוא רואה את השאלה הערבית הוא משיב: "בעד חריר הכוננת העליונה", או טלו את ענין הפורשים, למשל, האינן זה ברור כי "המלחמה האנטי-אימפריאליסטית" שלהם היא רק הסוואה למלחמה באינטרסים של מעמד הפועלים; גם יש לזה דוגמות מכל מיני סיטואציות באירופה ובאסיה ובהשד"יודע-היכן... וסוף סוף לא חשוב מה אומרים, העיקר הוא המעשה, המעשה אצלנו הוא חיובי, הוא בונה, הוא שקול, הוא גם אופוזיציוני, הוא צמוד אל מלחמתם של כוחות המחר, משולב בחוונם של כוחות המחר... וחשוב גם החומר האנושי, החברה, החומר האנושי שלנו הוא מאה אחוז, העדית של הצברים, הידד הנוער הארצישראלי, קדימה כוחות המחר.

ובלח"י ובאצל — שם בכלל היה נפלא, הרדיפות, מבית ומחוץ, המרטרולוגיה, אלוהים ליגון בחרתנו... אלוהים לשלטון בחר-תנו, מעטים נגד רבים, יחידים נגד לגיונות, אנו עושים היסטוריה, אנו מרעשים את העולם, אנו באצבעותינו הדלות, מקרקרים את הקיסרות, בלא לבקש פרס, בחשאי-חשאים, בצנעה חמורה, "חיילים אלמונים", הללו ערלי-הלב, כפויי הטובה, הסנבלטים השמנים אינם מבינים ואינם רוצים להבין — כלום יכולים הם להבין? — והנוער התנועה והנתעה עומד מנגד, אם אינו מסגיר אותנו ממש; אבל אנחנו יודעים כי גם למענם אנו נלחמים, גם למענם נתלו אליהו בית-צורי דב גרונר, והם עוד יודו לנו על כך אי-פעם, בבוא היום הגדול, היש הק"ר רבה עצמית נעלה מזה, היש אלטרואיזם הרואי יותר מזה! הללו מד-ברים על כוחות המחר, פטפטים שכמותם, אנחנו כוח-המחר האמתי, תחי יהודה העולה, בוז לאימפריה השוקעת, הלאה וויצמן-פטן! — נאום לוחמי חרות ישראל, נאום ציון הלוחמת, נאום ציון המשתחררת, ובפלמ"ח — היש עוד צורך לחזור ולספר איזה-יופי היה בפלמח!

אח, היו זמנים, חברים.

...

היו זמנים.

יש לבנות את הדברים, מיסודם, אחרת, בחומר אחר, ברוח אחרת.

את המדינה, את החברה, את הכלכלה, את החינוך ואת התרבות ואת הספרות, את מדיניות החוץ ואת מדיניות הפנים, את עולם הערכים ואת מושגי החיים.

הכל, הכל, בלי ציונות, בלי יהדות, על יסודות של אומה, והמלאכה הזו אין מי שיעשה אותה זולת הנוער העברי, זולתנו אנו: לא אבותינו ולא מורינו, לא המגבית המאוחדת ולא ברית המועצות, לא ציונים ולא מהגרים, אם לא יעשה אותה הנוער העברי, לא תיעשה המלאכה הזאת.

ואק אם יוחל במלאכה הזאת, אפשר יהיה לזכות פה בארץ, רק אז יהיו חיים של כבוד ושל חופש צפויים לנו, ולאבותינו, ולבנינו אחרינו, לנו וליושב הארץ מדורות, ולמהגר אשר מקרוב בא, רק אז אולי יהיה טוב באמת, לכל, ולא רק לטיעה של עסקנים וגבאים בערבון-מוגבל.

ההתחלה הזאת החדשה, האחרת, העברית, ההתחלה-מאלף — היא יעודו של דורנו, דור בני המולדת וגידוליה, היא גורלו.

מ. ע. אליף

ארץ הפרת

בגדאד מפרפת

בשיא עולמי: 60% מן הנולדים בה מתים קודם שיגיעו לגיל חמש. הפיתוח החקלאי המועט מלווה תפוצה מחרידה של מלריה, משך חייו הממוצע של האיש העיראקי אינו עולה על 26 או 27 שנים.

המשק העיראקי אינו עומד בעיקרו על יומתם של יושבי הארץ, על כוח העבודה והייצור שלהם. המשק העיראקי עומד בעיקרו על חברה רכושנית נכרית, חברת הנפט העיראקית, שיחד עם חברות המשנה שלה היא בעלת המונופול על הנפט שבתחומי המדינה הסכומים שהיא משלמת לאוצרה של בגדאד הם המכסים במידה ניכרת, אם לא במידה מכרעת, את תקציבה האזרחי של הממשלה, והם המכלכלים את הצבא, המונה כ-30,000 איש.

בתקופת השיא של ישובה מנתה ארץ-הנהריים 15 מיליון נפש, לדעתו של סיסון לוי, האנגלי, ראש מחלקת העתיקות, בבגדאד. עראק של ימינו מונה פחות מ-4 מיליון. עראק של ימינו היא ארץ אוכלת יושביה, והיא ארץ שיושביה אוכלים אותה — ואוכלים זה את זה.

ערבאות בחלון-הראוה

רשמית הריהי ארץ ערבאית, ואף שבעצם מבדילים אותה מדבריות של שטח ושל זמן מערש „המרד הערבי“ (ערב), וממרכזי צמיחתה וחיותה של הערבאות (בירות, קאהיר ודמשק), להלכה הריהי סלע-עזזה של זה.

לאמתו של דבר נישאת הערבאות הצעקנית של עראק על שכם הערביים הסוניים שבה, שהם מיעוט מוחלט באוכלוסייה, פחות מ-20% מכלל התושבים, אכן המוסלמים הסונים הם כ-40% מכלל האוכלוסייה, אבל בתוכם למעלה מן המחצית הם הכורדים, עם רועים ויוגבים לוחמים יושבי ארץ-ההר שבצפון המדינה, הרואים עצמם חטיבה אתנית-לשונית נפרדת, החותרים לאיחוד עם אחיהם שבפרס ובתורכיה, המורדים וחוזרים ומורדים בשלטונה של בגדאד, המוכנעים וחוזרים ומוכנעים בכוחם של הבריטים, האיום של מרידה כורדית נטוי כל הימים כחרב-דמוקלס על ראשה של ממשלת בגדאד הערבאית, והוא שמנע אותה, למשל, מלשלוח את עיקר כוחה הצבאי למלחמה בארץ-ישראל.

למעלה ממחצית יושבי עראק הם מוסלמים שיעים, שאיבת דמים מרה בינם לבין הסונים, החותרים תמיד להיספח אל מדינת פרס השיעית המובהקת, אם אין כוחם המספרי של אלה מספיק לקרקר את המדינה העיראקית, הרי זה משום שהם, בכללו של הדבר, היסוד הנחות והנחשל ביותר בה, וכן משום שפרס מדולדלת ותשושה מלנקוט מדיניות-חוץ פעילה, ומשום שיימצאו גם גרמי-חוץ תקיפים שימנעוה מפעילות בשטח זה.

משאר התושבים כ-120,000 הם יהודים, יסוד עירוני מובהק, וקצת למעלה ממספר זה — בני עדות נוצריות שונות, חקלאיות גם עירוניות, ויאזידים („עובדי השטן“), וכן 75,000 תורכמנים, 65,000 פרסים, 15,000 אשורים, היהודים, ובמידת-מה גם הנוצרים הם היסוד המסחרי העיקרי במדינה, בין רבע לשליש מיושבי בגדאד, המונה כ-350,000 נפש, הם יהודים בידם 60% מסחר-היצוא ולהם חלק-הארי בבנקאות המקומית.

מור בעיות-הגורל

נושאי הערבאות בעראק נושאי המשטר הקיים בעראק, הם מיעוט עשקני, מדכא ורקוב בתחומי מדינתם הם, המשטר הערבאי בעראק קצר-כוח הוא ערלייזש מלפתור את בעיות-הגורל של חבל שלטונו.

בעיות-הגורל של חבל-ארץ זה, שכיום הוא קרוי עראק הן: פיתוח מלא של הפוטנציאל החקלאי העצום שבבקעות הנהר, אגב כינון רשת השקאה משוכללת; ניצול עצמאי של אוצרות המחצבים

בזמן האחרון עדים אנו לפעילות עיראקית נמרצת בשאלת האחוד עם סוריה, פעילות זו קצתה גלויה ועיקרה נסתר, ברגעים של משבר היא לובשת צורות חריפות למדי, שעה שדומה היה כי משטרו של המרשל חוסני זעים, „האיש החזק“ של דמשק, קונה לו אחיזה איתנה, העשויה למנוע כל סכוי להתגשמות האחוד הסורי-העיראקי, — רכזה ממשלת בגדאד צבא על גבול סוריה, ורק תגובתו המחירה של זעים מנעה אז את „שחרורה“ של דמשק בידי חילותיה של עראק.

בשלהי חודש פברואר ש.ו. החליט בית-הנבחרים העיראקי להניח לכל תושביה היהודים של המדינה אפשרות יציאה, בתוך שנה אחת, כל יהודי שיעזוב את עראק בתוך אותה תקופה מאבד את אזרחותו העיראקית, וכל הנשאר — דינו כדין כל אזרח עיראקי אחר, הן בזכויות הן בחובות. באמצע חודש מרס נודע על פתיחת משרדים ראשונים בעראק לרישום הנבקשים לצאת, ממשלה ישראל, והמוסדות העליונים של ההסתדרות הציונית, קידמו צעד זה ברצון, אם כי הוגים הם חששות מסוימים בנוגע לרכושם של היהודים אשר יבחרו לצאת, נודע כי מנגנוני הקליטה של מדינת-ישראל ושל הסוכנות היהודית מתכוננים לקליטת 50-80,000 יהודים עראקים בשנה הקרובה.

שאירתה של ממשלת עראק לאחוד עם סוריה ונכונותה הנדיבה להפטר מחתיניה היהודים — קשר אורגני ביניהן.

ארץ ברכה-וקללה

ארץ גדולה ורחבה היא עראק, שטחה, לאחר תיקוני-גבולות מסוימים, עולה כדי 440,000 קמ"ר לערך. נהרות איתנים שוטפים בה לכל ארכה: הפרת, החידקל ויובליהם, מקורות רשמיים בריטיים — שאינם נוטים להפריז בהערכת הפוטנציאל של ארצות המזרח — אומדים את שטח הבקעה המישורית היפה לחקלאות-שלחים בעראק ב-80 מיליון דונם, לשם השוואה יצוין כי שטחי הבקעה הפוריה היפים לחקלאות-שלחים במצרים אינם עולים על 28 מיליון דונם, שמהם 24 מיליון מנוצלים בפועל כיום; בשטחים ההם חי רובם המכריע של 18 מיליון תושבי מצרים, בצדה של מצרים, עראק היא הארץ הקלאסית של תרבות-שלחים, לבד מזאת הריהי, כידוע, גם מארצות הנפט „הקלאסיות“.

עראק הגדולה והמבורכת ארץ-קללה היא כיום הזה, אוכלוסייה מונים פחות מארבעה מיליון (צפיפות-ישוב ממוצעת של פחות מ-9 לקמ"ר), ומהם כ-10% נודים גמורים, קרוב לרבע — יושבי עיר, והשאר — חקלאים קבועים או קבועים-למחצה, רק הרבע משטח האדמה היפה לעיבוד-שלחים מנוצל, ואף ניצול זה דרך-כלל הוא פרימיטיבי והרסני, עדפי הקרקע העצומים גורמים שהאכר מעבד כמה שנים חלקת אדמה עד שהוא סוחט את לשדה ומשחית אותה כליל, ואחרי-כן יחליפנה בחלקה אחרת, וכן הלאה, אדמת-העדיית שבסמוך לנהרות מתרוה מלא ומתפסדת, מימי החורבן שהביאו המונגולים במאה ה-13 על מערכת ההשקאה העשירה של ארץ-הנהריים ועד היום לא נעשה עוד שום נסיון מקיף למשול בנהרות ולכוונם, לפיכך דומה שקללת השטפונות שקולה היא כיום כנגד ברכת ההפריה אשר במי הפרת והחידקל, השלטונות מכל-מקום עודם נותנים דעתם על מניעת שטפונות יותר מאשר על הקמת מתקני השקאה, הסכר שהוקם על הפרת (בהנדיה) ועל החידקל (בכות), שניהם סמוכים הם לשטא-אל-ערב, זו הדלתה המשותפת של שני הנהרות (שתחילתה כמאה מיל מן המפרץ הפרסי), מכדי שיניחו אפשרות לניצול מלא של מימיהם, מן הסכרים ומטה כלה כוחם של הנהרות בשפעת הבצות והאגמים שנתהוו תחת מערכות התעלות אשר מימיהם.

אף שאין תזונתה של עראק ירודה כשל מצרים, למשל הריהי מן הגרועות בעולם, בתמותת התינוקות יכולה היא, כמדומה, להתגאות

ושל אפשרויות הדיג והמסחר שבמפרץ הפרסי; העלאת רמת החיים והתרבות של התושבים, וחיוקה המספרי של האוכלוסייה; פיתוח לאומיות חדשה ומשותפת, חילונית, מודרנית, מתקדמת.

החבורה הרקובה של בעלי-אחוזה עותומניים וקציני-צבא תורכיים-לשעבר, המושלת בעראק, יודעת היטב כי על חבית של חומר-נפץ היא יושבת. היא יודעת היטב כי אין בכוחה לפתור אף משהו מן הבעיות האמורות, ולוא גם בשעור שדי יהיה בו להבטיח יציבות-מה לשלטונה. מבקשת היא להציל עצמה בהקף הרחב יותר. בפנים מבקשת היא להתחזק על-ידי סילוקו של מיעוט בעל עמדות חזקות מתחומי המדינה.

במדינה סורית-עראקית מאוחדת, שתמנה למעלה משהו וחצי מיליון תושבים, יהיו הערבים-הסונים כ-40%. בהקף הזה תפחת סכנתו של כל מיעוט ומיעוט כשהוא לעצמו. נגד מדינה כזאת לא יעז הלבנון פניו. בדרך שהוא מעז פניו נגד דמשק כיום, והוא יהיה לה לשטח-חסות, בצורה זו או אחרת. אחרי מדינה כזאת בהכרח תודגב גם קיסרותו של עבדאללה ההאשמי. וכוחה של מדינה כזאת אולי יכריע — מי יודע? — אלה כרים! — גם את ישראל הצעירה.

אכן, את בעיות-הגורל של הארץ ויישובה לא תוכל גם המדינה הערבאית המאוחדת לפתור — אלו לא במסגרתה של הערבאית פתרון — אבל אפשר גם כי עוד ימים רבים תוכל להמלט מהן...

נורי סעיד לחש לדמשק: אם לא נתאחד, תאכלך ישראל. המדינה ההאשמית מוגנת ע"י חוזה עם אנגליה. הלבנון — כך אומר נורי — מוגנת ע"י יחסיה ההדוקים עם מעצמות וכנסיות נוצריות. רק לסוריה אין מחסה ומעוז. סוריה רופסת. אין שלטון בסוריה. הלל ריק היא מבחינה שלטונית, פוליטית, צבאית, גאופוליטית. רק איחוד עם עראק יצילנה.

אבל יש עוד נימוק שנורי אינו משמיע: רק איחוד עם סוריה הוא עיקר סיכוייה של הערבאית בבגדאד.

האיחוד הזה דרוש לה לזו על-מנת שתוכל להימלט מן הבעיות הפנימיות, הקרובות להורידה שאולה. או לפחות על-מנת להתחזק כנגדן.

וממש כך, אגב, דרושה לה הגירתם של רוב יהודי עראק לישראל, או החלפתם בערבים מפליטי ארץ-ישראל. כנוסחתו של מואחם פצ'אהצי, ראש ה"אופוזיציה" בכנופית בגדאד: שעל ידי כך נפטרת היא, כאמור, מבעיה פנימית מציקה — אם בפועל אם בכוח — וכוחה היחסי של הערבאית. הן במדינה כולה הן במשק-הכספים שלה הן במרכז-עצביה, בגדאד — מתעצם.

מה-גם שבכך אף מוסיפה היא בעיה על עומס בעיותיה של ישראל אויבתה.

מרכז-הכובד של העולם

בשום חלק אחר מחלקי כדור-הארץ אין בעית היחסים לזמן ארוך הנוגעת בכל שלש המעצמות בעת ובעונה אחת — ולא בשנים מאלו בלבד — חריפה ועדינה וטעונת סכנה כפי שהנה במזרח-הקרוב ובארצות-גבוליו. המקום בו נקל לערער את השלום הוא המקום בו גדול ביותר מספר החיכוכים שבין המעצמות. דוקא משום כך הולך המזרח-הקרוב ותופס בבורסה הגיאוסטרטגית של העולם.

אח מקומה של ארופה בתורת מרכז-הכובד של העולם וקרקע-גידולם של העולם וקרקע-גידולם של סכסוכים וסכסוכים חדשים.

לפי שאזור זה הפליאה הגאוגרפיה ל-האיר לו פנים כל-כך, שומה עליו לשלם בעבור התהילה המפוקפקת אשר בהיותו מפגש למעצמות עולמיות. הואיל ומלח-מות, בדומה לשלום, שוב אינן ניתנות לחלוקה, הרי אין ארץ, שמונה לה לשמש גורם ראשון-במעלה במדיניות העולמית, יכולה להוואל כד-יך שתדיר עצמה מ-קרקע-בוהן רגישה זו ותניח לזולתה לקבוע אם שלום יהיה או מלחמה. נטילת חלק בעסקי המזרח-הקרוב הרי כמוה כמושב (א. א. ספייזר: ארצות-הברית והמזרח הקרוב, 1947).

לא את האינטרס של ישראל משרתים אפוא אותם מדינאים ותעמלנים שבתוכנו, המקדמים בשמחה וברצון את "הצלתם" של יהודי בגדאד. לא אותו שרתו המדינאים והתעמלנים שהטיפו זה כמה לחילופי-אוכלוסים בין ארץ ישראל לשאר מדינות שבארץ פרת. אינטרס-הצלה יהודי לא תמיד הוא חופף את האינטרס המדיני של ישראל. יש שהוא סותר אותו.

הושע בנטוב

פולמוס נוסח הרוח

פ ש י ז ם

וההבנה שזכה להם בשעתו ספור "הדרשת" לח. הזו בקרב הנוער, והמסקנה הפשוטה והנכונה היא, שפלאית רק עובדת היות ה"עברים" בהכרה כה מעטים. באשר ספק אם יימצא אדם, המצוי קצת אצל הדור החדש בארץ, שיערער על ניתוח חס האומר, כי תהום פעורה בין החוויה החינוכית והתרבותית שלנו לבין הווית חייו של הדור הצעיר בארץ.

ולא זו בלבד, כי הנה, אין לשכוח כי בעתיד יחמירו הדברים וילכו, ויש להניח, כי בית הספר יוסיף ויטפף, זוללי יהודים, והחושבים שבהם, שאינם מסתפקים בנייתן, יתחילו שוב להקשות כ"עברים" על קשרם לעבר זה [— היהודי] בכללו, ומה הוא מסוגל לתת להם ולבאים אחריהם?

"זהו הרקע הקיים", אומר ש. עובדיה, "שאינו נחלת העברים בלבד. עובדה המחייבת את כולנו לתהיה ולבירור דרכי חינוכנו ותרבותנו". אף מטיח הוא כלפי המורים והסופרים שאינם מעלים "שאלת חיים זו" בוועדותיהם והוא מודה כי אף מנקודת מבטו שלו, המנוגדת, הרי "בדיעבד משרתים הם [ה"עברים"] שירות חשוב את מער-כת חינוכנו. עצם הופעתם מציגה בהרפות את השאלה, פתרונותיהם ומסקנותיהם הם אות-אזהרה".

אנשי "הדור", מכל מקום, החליטו לעשות מאמץ פולמוסי מרכזי. משך שבוע אחד, השבוע שבין ה-3 ל-10 בפברואר, "טפל" בנו בשלושה מאמרים גדולים. "לא נוכל" — נאמר באחד המאמרים הללו — "להדוף סכנת התנוונות רוחנית זו ע"י "קשר של שתיקה". שתיקה זו מסוכנת אפילו יותר מסכנת ה"פרסום" של דעות פסולות. "אלף" — אזהרה: זה שם הראשון לסדרת מאמרים זה מעטו של ש. עובדיה (3.2.50). הבא אחריו, מעטו של חנ-י, הוא מפורש יותר בשמו כבתכנה: הוא נקרא "ניצני פאשיזם גזעני בישראל" (8.2). השלישי, המבקש לסכם את "מדרון מסקנותיהם" של אנשי-אלף, שמו "תרבות יבוס" (10.2), אף הוא מעטו של ש. עובדיה.

ש. עובדיה, במאמרו הראשון, מנסה לגשת לנו-שא של גישה של הבנה. "אם הנך שולל ודוחה את דרכם, אינך יכול להתעלם מהעובדה, כי הקרע הנפשי ששימש כר לצמיחתן של תורות אלו קיים ועומד גם עתה, ולא עוד אלא שהוא משותף לרבים מיילדי הארץ וחניכיה; חוסר קשר נפשי והכרתי ואל החיטוטוריה העברית ומורשתה". הוא מזכיר גם שברל כצנלסון בשנותיו האחרונות, ומה ולא בהן בלבד, "לא חדל מלהזכיר מפני סכנה זו ופירותיה", והוא מזכיר את ההד הרב

כצאת הגליון הראשון של "אלף" בסוף שנת 1948, כנס אברהם שלונסקי, אבי אבות ההתקדמות בארץ הזאת, את צעירי צאן-מרעיתו, וישא לפניהם דברו לאמור: "אל תגיבו על העתון הזה לא בעט ולא בפה. כל המתוכח עם הללו עושה להם מהלכים ופרסומים, ואדרבה אם שתוק תש-קו, או אולי יכרת השרץ הזה הטמא כהרף-עין". כך או לערך כך אמר או שלונסקי, כעדות אנשים מצעירי צאן-מרעיתו. ומשום-מה עלו הוראות אלו בקנה אחד עם ההוראות שנתנו אותה עת שלטון נות הצנוורה שלנו לכל העתונים היומיים: לא להזכיר את שם העתון, "אלף", לא לדון בו ולא לדון עמו.

"קשר השתיקה", מלווה לחישות-אדם מפה לאוזן, האריך ימים — אבל, "אלף" לא נפח נש-מתו. הוא מופיע בהפסקות ממושכות למדי, אבל הוא מופיע, ועתה אף נראים הדברים כאילו קרוב הוא לעלות על פסים של קבע. בכל חוגי הנוער פושט דברו אט-אט ומחלחל ומבצבץ, בגלוי ובס-מוי, במישרים ובעקיפים. יותר ויותר חודרים רעיונותיה, ועצם עובדת קיומו, לתודעת המוני הנוער העברי. יותר ויותר הם מכרסמים, מציקים, מעוררים מחשבה. בנות-היענה מתחילות להתעצ-בן, ויש מהן השולפות כבר ראש מן החול ומעיוות להביט נכחן גם לתת קול.

דברים פשוטים על חינוך נוצרי

ומאחיותיה מן המדינות.

ומוסדות חינוך נוצריים קיימים בארצות בעלות מסורת מוסלמית, ובנדיסטית, וקונפוציאית, והם נסבלים בהן, ואף אהודים הם בהן; ולא דוקה משום שמעצמה מן המעצמות עומדת מאחריהם, בצורה זו או אחרת, והמוסדות הללו מצוינים ברמתם, ושםס הולך לפניהם, וגדולות פעלו בארצות הללו, וגדולות הם עושים בהן.

כך הוא בארצות המזרח הקרוב, כך הוא בארצות המזרח הרחוק.

כל הארצות הללו, הנחשלות מעט או הרבה, מחזיקות טובה למוסדות החינוך וההשכלה של המיסיונרים. בכל הארצות הללו תרמו המוסדות האמורים תרומה שאין ערוך לה לא רק לקידומן התרבותי, כי אם גם להתעוררות הכרתן העצמית.

כך היו הדברים, למשל, במצרים ובהודו, בתורכיה וסין ופרס. אנחנו כמובן איננו נחשלים ככל הארצות המנויות למעלה. והיננו כידוע אינו נצרך במיוחד לעזרה מבחוץ. אף על פי כן שמועה שמענו שאין בידי המדינה כוחות ממון וכוחות הוראה לתת חינוך יסוד לכל ילדיה, שידה קצרה עדיין מהגשים את חוק חינוך החובה. וכן יסופר כי דרדקיני רובם לומדים צפופים, 50 ו-60 בכיתה, בחדרים צרים ומתנזקים; ויש גם המביעים דעות משונות, ומעליבות מאד, שרמת הידיעות וההשכלה והנימוסים המקובלת בבתי-הספר שלנו, לזרמיהם, תכופות היא ירודה-להחפיר. מכל מקום, עדיין יש להוכיח כי אותן דעות ושמרנות אין להן על מה שתסמוכנה. ומכל-מקום קרוב הוא לודאי שמבחינה זו רשאים אנו, ויכולים אנו, להיעזר במידת-מה במוסדות הנוצריים המשובחים, בעלי האמצעים ונכבדי המסורת.

סוף סוף קשה יהיה למצוא אדם מן הישוב (להוציא את אנשי החזית הדתית) החושש באמת ברצינות מפני כך שמוסדות החינוך הנוצריים יעבירו את חניכיהם, או קצת מהם, אל הדת הנוצרית. ייתכן אמנם שבוגרי אותם מוסדות תהיה להם גישה אובייקטיבית יותר אל הנצרות, אל ערכיה, ואל המאמינים בה; דבר זה ספק אם אפשר לראות בו דופי.

אפילו נניח רגע את ההנחה, שאינה מתקבלת בעצם על הדעת שטספר'מה מבוגרי המוסדות הנדונים יקבלו עליהם את הדת הנוצרית, נשאלת מיד השאלה הפשוטה: מה בכך? כיום הזה יש בצבור העברי מאות, ואולי אלפים, אנשים בני

שאלת הילדים המתחנכים בכתי הספר של המיסיונרים הנוצריים ביפו אין היא שאלה חשובה ביותר מבחינה מעשית. אין היא שאלה הכרוכה למשל בשיקולים של מטבע זה, או של הקפאת השכר, או במו"מ הכרוני בין מפא"י למפ"ם, או במרוץ התחרות של צידי הילדים הנפולגתיים אשר במדינה. אף על פי כן הריהי מסעירה רוחות הרבה, עתונות-ערב מגלגלים בה בתאוה שפוכה, ועורבית שחורים מנקרים בה בשקידה קנאית.

אכן מבחינה עקרונית הרי זו שאלה חשובה למדי. חינוך במסגרתם של מוסדות נוצריים אין לו מקום במדינת ישראל אם זו מוגדרת כתאוקרטיה יהודית, ובמידה שהיא מוגדרת כך. אין לו מקום בחברה הנבנית כאן אם, ובמידה, שאותה חברה מוגדרת כעדה עדה דתית יהודית, קהילת-קודש יהודית. קבוץ המסתגר מאחרי גדר תיל של דת יחדנית.

אזו חינוך יש לו מקום בתוכנו, אף רצוי הוא ונחוץ ומועיל, אם המדינה הזאת מוגדרת כמדינה חילונית מודרנית, ובמידה שהיא מוגדרת כך. ובמידה שהחברה המתקמת בזה היא חברה לאומית מתקדמת, במידה שהיא אומה, אומה עברית, הרי יש ויש מקום לחינוך ילדים מילדי האומה במסגרת מוסדות נוצריים.

אומה מודרנית. כל אומה מודרנית, באשר היא אומה ובאשר היא מודרנית, בעית הדת איננה מבעיות היסוד שלה, אין היא מן הבעיות העקרוניות שלה, יכול שתהיה האומה מתחסת לדת בסבלנות, יכול שתהיה רודפת אותה, יכול שתהיה מטפחת ומוקירה אותה, כפי הצורך וכפי המסיבות, בשום פנים אין הדת יסוד מיסודותיה, ובשום פנים אין היא סימן-זהות הכרחי, עקרוני, לבן האומה.

רובם של הצרפתים הם קתולים טובים למדי, אבל יש לה לצרפת והיו לה, והיו לה, מיניסטרס ושרי-צבא פרוטסטנטים, ויהודים, באשר הם צרפתים; וכיום הזה מונה האומה הצרפתית הרבה והרבה פטריוטים טובים שהם מוסלמים, ילידי טוניס ואלג'יר ויושביהן וצ'קיי-שק, ששנים רבות על כל פנים היה מנהיגם המוכר של מאות מיליוני סינים, קונפוציאים על פי דתם. הריהו נוצרי, וכמהו כן אשתו המפורסמת, וכמהוה עוד קצת מיליוני סינים, חמשה כמדומה, וכיפאן השינטואית יש מעוט ניכר של יפאנים נוצרים, בהם מגדולי הארץ, וכיום הזה אין בנצרותם כדי להטיל חשד בלאומיותם היפאנית, ולמותר יהיה להסתייע עוד בדוגמות מרוסיה החדשה למשל,

כל זמן שהוא נוגע בעצם התופעה ה"עברית" וברקע צמיחתה, אם גם כיריב, הרי הכל טוב ויפה. נשמרת איוו רמה של הגינות, הדברים אמורים, "לענין", ברגע שש. עובדיה סר מדרך האור הבעיה והצגתה ומבקש לבדוק את עקרוני "אלף" ולנגחם, מיד כושל כוחו, והוא אנוס לחמוק לשבילי-יכוח צדדיים, שלא לאמר לסתתוח של וכו'.

מסכים הוא עם אנשי-אלף כי "אמנם אין זהות בתנאים החיצוניים" בין ההויה הלאומית העב" רית, בין מציאות חייו של הדור העולם בארץ הזאת, ההויה היהודית, אבל כנגד זאת הוא טוען כי "יש ויש זהות בעבר המשותף, ברוח, באופי, ברעיונות המוסר האנושי ובגישה אל בעיות החיים ויחסי האדם". הנמקה? הוכחה? באלו אין צורך. אולי משום שקשה למצאן, אולי משום שאין למצאן, לכן מוטב להסתפק בצרור של מלים, בצרור של מליצות, ולהשתמש בכך ממה שהוא אולי עיקר-עיקרו של הויכוח.

אכן, תחת לעמוד בתחום הקר והמואר של וכו' עניני, הגיוני, טוב טוב לפנות אל "הרקע הנפשי" להיווצרותם של הדברים, "על היקשיהם וסתומותיהם" (איפה היקשים? איפה סתומות?). כאן, ב"רקע הנפשי", יש חמימות, יש אפולולית, כאן אפשר לתעתע בנחת.

ש. עובדיה נוטל את התאור הריאליסטי שמת- אר יורם נמש', בגליון ינאר של "אלף", את הווי "ועד-הקהילה" בתל-אביב. הוא מוצא דמיון רב בין "תמונות מעין אלו" לדמיותיה של ספרות ה"השכלה" היהודית, ופוסק כי "יש להניח" שה' ללו "תרמו לאידאולוגיה ה"כנענית" הרבה יותר

מאשר המחשבה הבהירה ותדאגה לעתיד העם". ככה מוצא הענין מקום בתחום הזכרונות הי- הודיים והמושגים היהודיים, וכיון שכך שוב אין צורך לעסוק בעיקרי הדברים, שוב אין צורך להתוכח, גמרנו. חד וחלק, ונחה.

אזו "קונץ" עומד לו לש, עובדיה גם במאמרו הבא, "תרבות יבוס": שילוב התופעה ה"עברית" במסכת ההויה היהודית ומושגיה, "בילולה" במ- סכת זו, מכאן, וברחיה מעיקרי בעיות ומוכוח עניני אל ענינים טפלים, משניים ואפולוליים, חי- זוק לכך — קצת סרוסי כוונות ודברים מכוונות יריבך ומדבריו, הכל יבוא על מקומו בשלום. "לא נכנס עתה לדיון בתכניהם המדינית" של אנשי-אלף, אומר ש. עובדיה: יש בה, אותה נאיביות יהודית, והרי לפנינו הגדרה מספקת, ממצה, קולעת, מהגם אם מתבלים אותה בכמה רמיוות של היתול, חזק מאד, לא כן?

הפולמוסן שלפנינו מרגיש עצמו איתו יותר כשהוא עובר לדון ב"שולמית של מחר", היא שולמית אשר ב"מריבת קיץ", שירו הנודע של נ. אלתרמן, היא שולמית אשר יונתן רטוש עוסק בה במאמרו על אלתרמן "אלף" (מחודש ינאר). ש. עובדיה רוגז על י. רטוש, ועל אנשי-אלף בכלל, באשר הם מעיזים, להציץ בעד חור המנ- עול" של ההיסטוריה, ובאשר הם גורסים כי "יש לנסות ולעצב עכשו דמות לאזרחי המחר", אבל גם כאן אין הכרח להביא טענות כנגד עצם הש- איפה לעצב את המחר, מספיק, "לברר" כי אצל אנשי-אלף מצטיירת, שולמית של מחר דוקה כזו

של השלשום הרחוק ביותר... לפני אלפי שנים, בתקופה אלילית-למחצה, ואם זהו הציור, הרי באמת קל-קל להפריכו ולשימו לצחוק בעיני כל בודעת.

וכיון שקבענו כי אנשי-אלף תקועים, לא עלי- כם, ב"שלשום הרחוק ביותר", רואה ש. עובדיה עצמו חייב לבדוק אותו, "שלשום" ולמדו בפלס המחקר החדש ובקורת המקרא. ועל כך חבל, כי כנראה אין כחו גדול ביותר בתחום זה, ודבריו כאן מתקבלים מטושטשים והססניים למדי. ובתוך כך הוא מתנצח עם "אלף", בשם המסורת היהודית וערכיה, על תפיסתנו את "יציאת מצרים", שהיא לדבריו, "הסמל החינוכי ביותר לתיעוב העבדות במסורתנו", ועל סמל קרני הפך, סמל "אלף", הוא אות אלף העברית העתיקה, מקשה הוא: "הזהו סמל ישראל במאה העשרים?" כאילו לעם ישראל מבקשים אנו לטבוע סמלים (אגב, אולי ידוע לו לש, עובדיה כי מגנר-של-דוד, שהוא סמל לו של עם "ישראל במאה העשרים", אינו אלא סמל "אלילי" קדמון, סמל העשתורת ממש, סמל הפריה במובנה ה"גס" ביותר)...

הנה כך אפשר לדבר על "געגועים מיתיים" של אנשי-אלף, ואפשר להוסיף עליהם קטע בלי- טריסטי ("הבלטריסטיקה דרכה לחשוב יותר מן הפובליציסטיקה"), קטע מספור של עמוס קינן באחד מגליונות "אלף", קטע המתאר מסבת חיי- לים שכורים, הנשטפים נבול-פה ושיחת-פריצות נוראה, אפשר "לצרף" דבר אל דבר ו"להגיע", בזהירות סולידית, ל"הרהור", שמה מי שהפיץ את ה"אגדות" על אודות, "פולחן עשתורת" של ה" עברים" לא היה רחוק כל כך מהבנת החוץ

הדת הנוצרית. נצרותם של הללו איננה פוגמת בהרגשת זהותם הלאומית. אין היא פוגמת בנאמנותם ובויקתם לאומה. כמה וכמה מהם הצטיינו בשרותם למדינה. לצבא ולמשק. הם מצויים בערינו ובכפרינו. גם במשקים קבוציים. מכפר-גלעדי ועד קצוי הנגב. מהם תופסים עמדות חשובות בשרותים המזויינים ובספנות (אגב, חלוץ הימאות העברית היה האיש באייבסקי, הזכור עוד לזתיקי הישוב. והאיש רוסי "לבן" נוצרי). אם נרצה ואם לא נרצה, עתיד מספרם לגדול הרבה בין יחסית בין במוחלט. לעולם לא יהיו אלה אורחים מהימנים ויציבים פחות מאשר, למשל, חוגים מסוימים של יהודים יראים ושלמים ושמרניים-מצוות.

לפעמים כי מוסדות נוצריים אינם נותנים לחניכיהם העברים היגיון המותאם לצרכיה של המדינה ולאידאליים של חברה חפשית ומתקדמת. וכי חניכיהם נמצאים תלויים מעט מהווי היינו. דבר זה, אם אמנם נכון הוא, לא יכבד ממשד החינוך של המדינה למצוא לו תקנה. על ידי שישתתף במישרים בקביעת תכנית הלימודים במוסדות הללו ועל ידי שיכניס אליהם מורים מתאימים. והדבר הזה, אם אמנם נכון הוא לגבי המוסדות הנוצריים, הלא נכון הוא פי שבעים-ושבעה לגבי מוסדות יהודיים, למשל, מוסדה של "אגודת ישראל". ולגבי "ישיבות" למיניהן.

ולאלה יקשה כנראה פייכמה למצוא תקנה.

אכן, אנשים שאינם משחזרים מן הבחינה היהודית, טוענים

מ. חצור

לאורה, בת ההכשרה

(מתוך מכתב)

... דברך על ענין ההתעסקות התרבותית טובים ונכוחים. צדקת באמריך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם, ואמנם קשה לצייר שיחה מעוררת חוויות שנושאה הוא "מספוא" או "הטיפול בגדיות" וכיוצא בזה.

אך לא לזאת התכוונתי בדברי או. השאלה היא יותר עמוקה: מדוע הנערים הם "חומר הקלא", כדברך? מדוע אין הם מתעניינים בספרות, בשאלות העולם, בבעיות חברה, בהיסטוריה ובאמנות? — בכתבי אליך התכוונתי לומר שמבין אני לנפשם, והש היטב מדוע בזים הם לכל רוחני, ופונים עורף אליו ואל כל דבר-תרבות.

ראו הן כולם מילידי הארץ ומגידוליה כולם. חניכי אותם בתי-הספר (בערך) ותלמידי כתות המשק. ולכן אורה יש לתמוה על נער שלפחות עשר שנים (כחצי ימיו ויותר) בילה בבית-הספר, ונשאר עתה נטול ליל רצון להמשיך בהתעסקויותיו הקודמות. מורו היא שאינו מתנגעע לפעמים לשיחה על ספרות, לקריאת שיר יפה, לויכוח על אמנות, להרצאה בהיסטוריה, אך אם אמנם כך הוא הדבר (וכך הוא), והתופעה כה

כללית (וכללית היא), שמא יש דברים בגו, ולמה זה תמחרי להטיל את האשמה עליהם? אולי זהו כשלונו של בית-הספר, אם במשך עשר שנים לא הצליח לטעת בלבבות חניכיו יחס-כבוד ואהבה לערי כים שהוא דוגל בהם?

מה טענות לך אל חבריך, אורה? אין הם אוחזים ספרות, בוחלים בערב אמנות, משתמטים מהרצאה על "השירה העברית החדשה"? — נדמה לי שלולא היו כן, לולא בחלו בספרות, אי אפשר היה לומר שהם קהירגש והסרי-רעננות (ושהם בסדר, בעצם, יודעים שנינו...)

ודאי פוקחת את זוג-עיניהם בתמיהה, לשמוע דברי-מינות כאלה מפי... לכן אבאר ביתר הרחבה:

כאשר היינו קטנים, וכיבדנו את מורינו, היה, בעצם, חוש הביקורת שלנו חלש מאד: המורה לימדנו להתפעל מדברים ואנחנו התפעלנו; קרא לפנינו סיפור והתמוגג — התמוגגנו גם אנו; דקלם שיר והתלהב — ולנו נדמה היה שמהשיר מתלהבים גם אנו — אך על צד האמת, היתה זו בעיקר השפעה אישית, הנובעת לא מן היצירה הספרותית, אלא מן

המורה לספרות.

אבל לאחר שנים הכרנו פתאום (אינני יודע אם הגעת כבר גם את לשלב זה... אך, לבטח, תגיעי), שבעצם לא ספרות למדנו, אלא פרקים מחיי היהודים באירופה המזרחית לפני כך וכך שנים. שאלי את חבריך, וודאי יודע לך שאף בפניהם — כמו בפני כולנו — הוצגה השאלה "לאן?" אבל זאת היתה השאלה ששאל איוה בחור ישיבה אייפעס איי-שם. והגידי בעצמך, אורה, איך אפשר לתבוע מהם שיכבדו מין מקצוע כזה הדורש מן העוסק בו — כך נדמה להם — להתעמק דוקה בבעיות רחוקות וזרות בתכלית הזרות? כי אין ספק שבכיתה, תוך שנים ארוכות של למידה, נודדה המושג "ספרות" לתוכן המקובל בבתי-הספר; "המתמיד" (כאילו יש בעיה כזאת, בל-בוש כזה, אצלנו), "לפני ארון הספרים" (חייך, אורה, שגועלם לא עמדת לפניו כדרך שעמד ביאליק), "לאן?" "לנו 'ש' היה, "לאן" משלנו: להכשרה? ללימודים נוספים? למחלת? לסלמה? לצבא? או מלחמת אבות ובנים נוסח, "לביבות מבושלות" (גם אצלנו יש מלחמה מעין זאת, כך אומרים). הלא מובן, שאם זוהי ספרות, יש לבעוט בה מיד עם תום-הלימודים? דים! הנערים שלכם, אורה, שכה התאוננו עליהם, הלכו בדרך המראה שבני-היל הם, שחשים הם בחוש בריא ונאמן מהם הדברים הורים והתפלים.

אכן, צר מאוד שלא נזדמן להם עד כה להכיר ולראות מהי ספרות אמיתית, ספרות שלא באה כדי שילמדו ממנה. משהו אחר (למשל, את תולדות היהודים במאה שעברה, או תופעות ציוניות בימי הביניים), אלא שתהיה ספרות לשמה, שיקראו בה כדי להנות, כדי לסעור בחיות דוברות ללב, כדי להגות עם הגיבורים בבעיות קרובות לרוח, כדי להזדהות עם הדמויות הזדהות שלמה. כמו כל דבר שנעשה לא לשמו, מוזק גם לימוד הספרות, כפי שהוא נלמד, לו היו מלמדים בבתי-הספר ספרות אמיתית, ודאי היו הבחורים מעדיפים כיום ערב ספרותי על הרצאה ב"גידול מספוא", שאותה, כדבר רב, שומעים הם בין כך תוך השתלמויות בקורסים, אלא ששקעתי, אורה, בדברים כלליים, ולבד מואח ורשש אני שמא תמצאי את דברי מוריים, כהיותך, נדמה לי, מכבדת את שלמדת בבית-הספר, וכיצד העזתי, בכל זאת, לכתוב לך דברים כאלה? כי יודע אני שיש בך חוש ספרותי נכון, ואם היום קרובה את עדיין לספסל-הלימודים, וקשה יהיה לך לעקור סמנו וללכת בדרכי מחשבה אחרים — ברור לי שעם הזמן תגיעי גם את להרהורים מעין אלה, דעי, בכל אופן, ששמח אני במכתביך מאוד, ומקווה שגם לך נעים להתכתב ולהתפלסף על עניינים מעין אלה... ומחרי נא לענות לי, כי הפעם מחכה אני באייסבלנות לשמוע את דעתך.

שלך,

עורך

ציוס את "החלל הריק שבנפש הגרמני במסתורין טבטוני, בלבו לכל הערכים האנושיים ובתואות רצח ושעבוד" — והתמונה שלמה לכל פרטיה. בסוף ראוי לגלגל עינים חסודות ולהוסיף משהו "קונסטרוקטיבי" (סוף סוף הרי זה "הדור"!). שמעו, אפוא: "לא הנערים התועים בלבד אשמים בצמיחתם של רעיונות-סלף אלה. אשמים גם אלה שהצליחו להאמיס כל כך את היהדות על נפש הדור. אי-אפשר שחוסר ההתאמה בין התביעות הרוחניות של היהדות, כפי שמבינה אותן הרבנות, ובין מציאות החיים, לא תשחית את היחס לאותה רוחניות הרבנות שלנו מחבלת. פשוטו כמשמעה בעתידה של היהדות".

הנה כך באה, לאחר פולמוס ישר וענייני, פניה "נוקבת" אל "הרבנות שלנו", היהודי, הלהוט כל-יכך לדעת מי ה"אשם" בתהליכים היסטוריים אובייקטיביים. מצא במי הקולר תלוי.

...

כך אפוא מתוכחים ב"הדור". בעצם קשה לדעת כיום מהו בדיוק "פשיזם", שהרי זה גידוף מקובל וכולל מדי. אבל אם פשיזם הוא באמת משהו הדבוק בגזענות, אם באמת פרושו התנשאות של קבוצת-אנשים על משנה, סתגרות ויהורה והרגשת עליונות לאומנית — הרי דומה שבישראל יקשה למצוא אותו מגובש יותר מבקרב החוגים ש"הדור" משמש להם פה, וב"הדור" הזה עצמו.

אלא שאצלם שוב אין הפשיזם בחזקת "ניצנים". אצלם הריחו אילן עבות ועמוק-שושן.

שבמחשבתם". זהיר, שנון, "הורג", "האגדות" במרכאות. פנים לכאן ופנים לכאן. קריצה ערמונית וחיון תמים. המבין יבין, התוך שבמחשבתם", אם לא בפועל הרי בכוח, אולי כך ואולי לא כך דוקה. ושלוש עליך נפשי, עכשו חסרה רק מלת סיכום אחת, מוחצת: פאשיזם. וגם היא באה...

...

פאשיזם. חן-| מדבר על כך בפרש יותר, בגסות יותר. "ניצני" פאשיזם גזעני בישראל" (8.2.50) — זה מספיק, מספיק לכותרת, ולתוכן, מספיק כני-מוק, כתשובה, כוכוח, מלת קסם שכזאת. מצביעים על מצב-נפש של "התפרקות" בנוער, על "חלל אידאולוגי ריק", מסרסים היטב-היטב את רעיונותיהם של ה"כנענים" — מתוך הנחה מוקדמת שאין הקורא מכיר אותם במקורם, הנחה שמשום-מה לא תמיד היא מתאמת — שמים בפניהם את תביעת השיבה, אל המסתורין, אל הפולחנים הכנעניים, שמים בפניהם סיסמה של איחוד "שבטים כנעניים" בארץ הפרת, כאשר הם כאלה-מרוגים, דרוזים (!), בדוים (!!) — וסיסמה של עליונות גזעית (!) של ישראל (!) בתוך "השבטים הכנעניים" הללו, ומייחסים להם קצת תסביכים יהודיים, מוכרים וידועים כל-יכך — והרי לכם: פאשיזם, בעיצומו ובטהרתו, ועכשו מעבירים קו של הקבלה אל גרמניה שלאחר-מל-חמת-העולם הראשונה, ומספרים איך מילא הנא-

אחרון אמיר

השועט ורננה ארץ ששטו מרגיו הארץ
ההדר ובכח קולו
מקניו נסוג היצר
לפניו נשא-שצר
יהדרך

זה העגל האדיר שאג העגל האדיר
דבר הקר המקרין
דבר גאון האפריים
גאון הקרנים בא
הראם הנוהם הנה זה בא

צנארו קמו-על לא נמן
יבקעל עדרים כל יחד
האחד
הקאור הגדול המאור
המושל בקהמה המושל

שראשו נצטר
הגבור

יעלה מקאר

התקן

יעלה וכפר

בן פרים

הנורא מקקר

הקדוש מקקר

המולך

בן השמש

בן אלים

שפרפו גאון

הגבור

ירקיו אהבה

התקן

נחיריו סאנה

בן פרים

ושיניו שלקהה

בן השמש

בן אלים

שחנהו פצוק

הגבור

יקשרו פצוק

האימן

שמפחו בחוקה

בן פרים

ונקיו פקקה

בן השמש

בן אלים

ו ת ה י ל ח י ד ה

מ א ת

בנימין תמוז

וזכרה נשאר בלב הילד כסמל כמוס לימי הסתיו העגומים הבאים על העולם מדי שנה, ושמש חמה מגיחה מתוכם לעתים והוא זוכר את שרה. אבל אותו ערב לא היה נתון בסימן הזכרונות. אותו ערב כמו בכל הימים הרחוקים ההם. רחש לבו דבר סוד אל שרה, דבר אשר לאחר שנים רבות ידע. כי היה מה שקוראים הבריות אהבה ראשונה. היא שיגנה תפוחי אדמה וחזות פניה השחומים והעגלגלים היתה רצינית מאד בשימה באצבעותיה את הפלחים. אחד אחד לתוך המחבת הרוחשת. מפעם לפעם היתה גרתעת כלועות השמן הקפצניות שזינקו אל תוך פניה; או לא היתה מבליגה על חיוך ילדות שובב; אבל בהיותה מורכנת אל פתילית הנפט, המפיצה אור אדמדם מועט. היתה מכהנת במטבח כמו במשחק אבא-אמא הרציני בהיותם משחקים לעתים בחצר. פרצופה הקטן וריסי עיניה הגדולות הוארו באור האדמדם ויפו עד להכאיב בדומית הבית הריק.

רוצים לאכול, — חזר ואמר אברהם מן המרפסת ברטון עקש. הפעם קם. הופיע במטבח ודשדש ברגליו. הוא התבונן בקפידה אל תוך המחבת ופלט ברוגז מאומץ:

— כמה שצריך, — השמיעה שרה ולא הביטה לעברו.

— את חושבת שאם אבא ואמא הלכו או תיכף את כבר מלכה שלמה פה? — התקצף אברהם והביט לעבר הילד כאלו בו כל האשם. וכשלא קבל תשובה הוסיף. שלא לענין: — וגם התינוק הזה, כאן מסתובב לו.

אמר ויצא מן המטבח. אלו היה בו בילד יותר אומץ, כי אז היה מחזיק בשולי שמלתה של שרה וכובש פניו בקפליה. אך מקץ רגעים אחדים שבה השלוה ללבו ושרה אף היא נתאושה ואמרה: — שב לך כאן על ידי ואל תשים לב למשוגע הזה! אנחנו נאכל יחד עוד מעט.

„אנחנו נאכל יחד עוד מעט“ — כך אמרה שרה לפני הרבה שנים, ומני אז לא משו המלים מזכרוננו. הן הפכו לכתובת חרותה בשערי העולם שהילדים קוראים לו עולמם-של-גדולים. עולם החירות. עולם שבו מותר לילד לעשות כלכבו. חפשי מעינם של אמא ואבא. עולם שבו מותר לשכב לישון אחרי תשע עולם שבו אדם אוהו בהגה חייו כמו ידיו.

„אנחנו נאכל יחד עוד מעט“ — האם לא אלה הן המלים אשר דמה לשמוע מקץ עשרים שנים מפי הנערה. שהיה בדעתו לשאתה לאשה?

והם אכלו יחד אותו ערב. שרה העמידה צלחת וקערית. ולתוך הקערית יצקה, בתבונה ובהתרכזות, עד כדי נשיכת שפתה התחוננה. את החלב החמוץ מתוך כד החרס האדמוני.

— לתיאבון, — אמרה שרה. ובהשפילה את שולי שמלתה עד

אבא ואמא הלכו לקונצרט. השכנים אף הם הלכו שמה והילד הובא לביתם נתון להשגחת ילדיהם הגדולים. הבית היה בודד. במורד הרחוב, גובל בשדות ובכרמים הרחוקים; וכשנתרוקן — השתררה דומיה עמוקה מסביב.

אברהם, בן השכנים, נטל שתי סליות מספוא והפליג לתוך החצר לחלק מזון לילה לבהמות שברפת ובאורוה. נשרך הילד אחריו בדממה. בירכתו החצר נעור „לבן“ הזקן וכשכש לקראתם בונפו ויבבותיו הצרודות קראו שמחה. שרשרת הברזל שלו השמיעה נקישות רכות בהחבטה בקיר העץ של האורוה. רצה הילד לגשת ללטפו — אבל אברהם שם פעמיו אל הרפת. שתי הפרות הביטו בהם באדישות מבעד לחשיכה ואברהם נער את סליתו לתוך הארגו שלפניהן ומבלי לומר להן דבר פנה לצאת. נער קשות היה. שחום וקודר, דומה לאביו באפו הברזי והכבד ובמצחו הנמוך והמקיט ללא סבה. חולצה צהובה ומכנסים אפורים היו לבושו כל ימות השנה ובשעת הרחצה בכריכה בקיץ, היה מהלך במערומיו ובמערומיו היה חוזר. דרך החצר כולה אל הבית. לבו היה גס בכל אדם למן הרגע הראשון. לבו היה גס גם כבהמות החצר; ובהריקו את סליתו השניה, באבוס הסוס, לא שעה אל הרעד החולף כגל בעור הבהמה ולא נענה לתחנוניו האלמים לטפוחה על גבו או לגרוד כלשהו בחזהו האיתן-הגבשושי. הילד שנתירא לעשות זאת, הביט אל הסוס ברפיון והבטיח לו בלבו לנהוג בו יפה כשיגדל וירחיב עור.

אברהם שב ללכת אל הבית והילד אחריו. מפאתי השביל המצמיח עשבים, מתחת לחטמם ממש, פרחו צפורי חץ שלוח וטסה אל עבר גגו של הבית. ובטרם יבואו אל הבית ראו לטאה גדולה. שצבעה לא נכר מחמת האור המועט, חוצה את השביל בחפזון. ושוב יבב אליהם וצלצל בשרשרתו „לבן“ המסכן.

— רוצים לאכול, — השמיע אברהם בעלותו במרפסת. מן המטבח עלה קול מרחשת והסטה של כלי-פח אבל תשובה לא באה. הילד עבר וזא אל המטבח בלב חרד וכונתו לעשות עצמו בלתי נשמע ובלתי מוחש ככל האפשר. שלא לעורר עליו את תשומת לבה של שרה, פן תשלחנו החוצה. היא טיגנה תפוחי אדמה, הילדה בת השלש-עשרה, וחזות פניה החומים והעגלגלים היתה רצינית ומרוכזת. אבל לא היה בהם כלום מזעפו של אברהם אחיה. מלבד עורה השחום לא היה כל דמיון בין האח והאחות. היא היתה תמירה ודקה ועיניה היו חומות ורכות. בסתר ריסיים ארוכים, אפה ישר וקטן, והיה בפניה נקיון ומשטר של שרטוטים אשר יכול אתה למצוא בפרחים בלבד. את פניה היה מאיר לפעמים חיוך שחלף ועבר מהרה והשאיר בלב רואהו תמיהה ותחושת עצב. כזו הבאה עם הסתלקותה של שמש אל בין העננים לאחר שחיממה מעט בעצם ימי החורף.

היא מתה לפתע, אותה שנה, ממחלה שלא נודעה לשום אדם.

שנתגלו תחנתוני התחרים הלפנים, נתישבה במקומה ולכסנה מבט ממושך סביבה כמבטו של מנצה על תזמרתו בהרום השרביט לפני פרוץ הצלילים. הכל נטלו מזלגותיהם, פערו פיותיהם והחלו לועסים בדממה. אברהם הסיט את צלחת תפוחי-האדמה ועמד ללגום מקערת החלב החמוץ.

— עליך לסיים קודם את אלו. — אמרה לו שרה והדחיפה את הצלחת אל מתחת לחטמו. האמנם חש אברהם אותה שעה בקדושת הרגע ובהגיגות המעמד? כי לא התעקש וקבל עליו את הדין וחזר אל תפוחי-האדמה בלא סרוב ורק עיניו תעו מעט על פני השולחן במבוכה.

כשכלו את ארוחתם קמה שרה ראשונה ואספה את הכלים. וכשראתה שעדין הם צמודים למקומם ומצפים להוראותיה, הואילה לומר שיכולים הם לעשות כחפצם, שעה קלה, עד שהיא שוטפת את הפנכות.

אברהם קם ממקומו בכבודות, מעשה אביו, ואחז בחגורת מכנסיו לרווח את כרסו. בנשמו נשימה עמוקה, כפי שהיה אביו נוהג לעשות. אגב נפוח הלחיים וקמט המצח. אלא שלא גהק כאביו, מחוסר יכולת. עד מהרה הביא עמו כלים משונים ורצועות גומי והחל עוסק בהתקנת קלע שעדין היה טעון קשירת רצועה וגזירת נרתיק העור.

על המרפסת נתפשטה צנה קלה. "לבן" קרב וגרד בצפרניו את מדדגות העץ, אך לא העז לעלות. משלא נענה הפנה ראשו וחזר כלעומת שבא וכבליו נסחבים בין עשבי ההצר ונגפים באבנים ובדליים וכלי-פח הפזורים סביב.

מחוסר מעשה ומכובד הארוחה כמעט ששקע הילד בתנומה אבל התנער מיד, צנח מעל הכסא וסר אל המטבח לעקוב אחר תנועותיה של שרה. היא כלתה מלאכתה והיתה מנגבת את ידה באלונגית התלויה מעל לכיור הפח. עתה צמצמה מעט את הפתילה והשאירה מים בקומקום, כמצות אמה לפני לכתה.

במרפסת היה קולו של אברהם דובר לעצמו במהורהר: אצוד אנקורים... אהרוג לטאות... נעשה מדורה...

אחר כך חזר ושיקע עצמו בשתיקה. שרה נכנסה לבית והריקת דלת רחוקה העידה כי באה לחדר המטות. עד מהרה בקע קולה משם: — לישון, ילדים!

לב הילד נחכוץ במהמאה הריפה נגד העוול הזה, המביא כליון חרוץ על פרשת היותם גדולים לערב-אחד.

— אני בכלל יכול לא לישון. — טען כנגדה.

— אתה תשכב לישון מיד. ואחריך אברהם ואחר כך אלך אני. אחרונה כי עלי לערוך את המטות. — השמיעה שרה מן הבית בתוקף. כמי שמכיר באחריות הרובצת עליו.

אברהם, שמאס כנראה במשחק, נשא את ראשו ובהישירו מבט לעבר החשכה שבתוך החדרים אמר בלגלוג גלוי: — ואם לא אשכב לישון מה תעשי לי? ואם ארביץ לך, מה תעשי לי?

שרה יצאה ועמדה בפתח. עיניה החומות היו מבריקות מזעם ושפתיה המלאות היו פסוקות ורוטטות, אולם לא אצרה דבר, ובפנותה אל הילד נטלה אותו בידו ומשכתו לתוך הבית. מגעה הבלתי-צפוי הביא תחושת-אוויר פתאומית והכה בו גלי חום עד שנתלהטו אזניו. הלך אחריה ושמע אותה מפטירה, באדישות עשויה, אשר גאותה הנפגעת לא פגה מתוכה:

— כרצונך, אברהם. אני אמסור לאבא הכל... ואני בעצמי, והקטן הזה, שוכבים לישון... אתה יכול לעשות כל מה שאתה רוצה. מאזני הילד לא נעלם. "הקטן הזה" שבפיה, אבל לא היה בו רצון להרהר בדברים מצערים. מיד מהר והבטיח לה בלבו כי יגדל ויהיה אפילו גדול מאברהם, ושוב לא יקראו לו "הקטן הזה", ואף על פי כן יאהבנה ממש כהיום, ויטלנה בידה ויובילנה לכל מקום שירצה. היא אמצה את ידו בתוך ידה והביאתו לחדרה הקטן שחלונו האחד פונה אל הרחוב. חשכה גמורה היתה שרויה בו ושרה הניחה לו לרגע ובגהרה על שידה, בתחתיתו של ארון בלתי-נראה, הוציאה משם משהו. הילד שמע שפשוף גפרור ואור עלה בנר קטן של שעות.

— תחזיק בו עד שאערוך את המטה. — אמרה שרה. הילד נחפו לאחוז בנר כשהוא עומד באמצע החדר ולכו הולם, וקול פעימה, כקול המוטור בפרדסים, עולה באוזניו.

— אחי הוא טפס נורא. — השמיעה שרה וחיוך הכליה בפניה.

— עוד יתחרט.

היא ערכה את מטתה ובקפלה קפול סופי ונמרץ בשמיכתה.

גורה: — ועכשיו פנה אל הקיר ואל תביט עד שאגיד לך.

כל הקולות שנעלמו משמיעתו כל אותם רגעים מרובים, חדרו פתאום דרך החלון והדלת, ואפסוהו. שמע את נקישת פרסתו של הסוס כרצפת האורה. יבבותיו של "לבן" כאלו לא נפסקו אפילו רגע אחד. בעד הדלת ראה אור ירח מועט שנשפך ונסתגן מבעד לכלונסאות של

עץ הגודרים את המרפסת ומבעד לקשוטי המרוב היורדים מן הגג בצורת משולשים וצלבים וצאצאי-עגול. שעונית השולחן שישב אליו אברהם, שקוע במעשה הקלע, היתה נוצצת. ומדי השמע יללת חן בשדות הרחוקים נדמה לו כאלו רעד הברק שעל השעונית ורעד האור השוטף בעד קשוטי העץ. חש כובד בכל גופו ודומה היה שרגליו דבקו ברצפה מבלי יכולת לזוז ממקומו לעולם. ובפעם השניה באותו ערב תקפתו מין תנומה בת רגע, אשר בהתעוררו ממנה תגה הרצפה תחתיו ודמה כי הנה חלף נצה. הוא שאל את עצמו אם כבר התירה לו שרה לסוב לאחוריו, אבל לא אמר דבר ורק ראה בדמיונו את מבט עיניה והנה הן תלויות בו כעיני היה, תן או צבוע, מאלה שראה נצודים בידי השומר, ובהבעתן יצוק דבר שלעולם אינך יורד לחידתו ושתמיד נדמה לך, שיש בו לגלוגימה וכמיהת-מה מעורבים זה בזה, אליך, האדם.

— כבר מותר להביט. — השמיעה שרה.

בפנותו לאחור היתה שרה שכובה במטתה וידיה מעל לשמיכה.

נשות לצדיה, ומבטה החום מציץ מבין ריסייה.

— יכול אתה לשבת ליד מטתי עד שיכבה הנר וארדם. — אמרה ועצמה את עיניה מתוך נשימת-תנומה ממושכת. הילד בא וישב בפאת מטתה. נשימתו היתה עצורה ורוך אורו של הילדה זרם מן החלון בקלוחים רחבים והשכים וקולות רחוקים נשאו ובאו. אור הנו מעט והלך וכבר לא היה בו כדי להאיר כהלכה את תוי פניה. השעוה הנמסה להטה באצבעות הילד ונקרשה על צפרני ידיה. הביט לתוך החשכה ורק הכר הקטן הלבין מולו ועליו נראה צל ראשה אפל ושקט. לא ידע אם ישנה היא ואם ערה אך בדמיונו ראה להפליא את גלילי ידיה השופות, את סנטרה הכבד והעגול ואת פיה האדגמני, שדמה כל כך לעלי שושנים שנשרו מן השיחים. מוכי שדפון וצבעם חרוך וקרוב לשחור.

תזזות כסא על המרפסת הרעידה את הדממה ואברהם, שקץ בבדידותו, נכנס לחדר. הוא הסתכל בהם בדומיה רגע ממושך. אחר כך גהך מתחת לחטמו.

— יופיי-של-אבא-ואמא. — אמר. — אספר הכל... את חושבר שאינני מבין כלום?

הילד רמו לו שהיא ישנה ושלא ירים קולה, אך אותה שעה אמרה שרה בשקט:

— אלו שמעת בקולי והיית שוכב לישון כי או הייתי מרשה גם לך לשבת מעט על ידי עד שארדם.

— לא צריכים את הטובות שלך. — התריס אחיה בבוז. — ואני בין כה וכה אספר הכל.

— ספר... לא איכפת... ולך כבר מפה. — ענתה שרה והפכה ראשה אל הקיר.

אברהם יצא, זמן החדר השני נשמעה חרימת המטה שהפיל עצמו עליה בלי להחפשט ונרדם מיד. שרה הפכה פניה ושככה כמקודם ובעשותה כך נעה המטה הקטנה תחתיה והילד חש את תנועתה כאלו באה מתוכו ומגעה כמגע החי.

הנר דעך בידו. עם החשכה הגמורה החלה שינה רכה וכבדה יורדת עליו וכל מגע שלה היה קובע בדמיונו הרודם תמונה מתמונות רוחו הנסערת. פניה צחקו לעומתו. קומתה הדכה נשאה אליו ורצה לקראתו עם הרוח שבשדה. פיה אמר לו דבר שלא שמע ונפשו יוצאת להבין את פשרו, אך היא חמקה וברחה ממנו. זרועותיה לטפו את צווארו ועיניו זלגו דמעות, מיד הביטה בו שרה ברצינות קודרת ואמרה: — מה הבכיי? אנחנו אבא ואמא.

העיר אותו קול צחוקים של ההורים. בחדר העלו אור קטן, ושני האבות היו מביטים וצוחקים בינם לבין עצמם. הסתכל סביבו ומצא את עצמו שוכב לצדה של שרה על השמיכה וידה חויקת את צווארו בשנתה. ראשו היה כה סמוך לשערותיה המפוררות על הכר עד כי היו כמעורבות בנשימתו. כמו החול החדר לנחיריהם של הולכי-מדבר. אביו גחן עליו ולקחו לזרועותיו. הילד חבק את צווארו וכבש את פגיו בלחיו. ריח של סבון רענן ותחושת זיפי שער קצרים ומדגדגים הרגיעוהו. אביו הוציאו מן החדר ונשאו דרך החצר ובעד הפשפש והכרם שבין ביתם לבין בית השכנים והביאו הביתה. הוריו דברו ביניהם בלחש, כי דמו שנרדם, אך בהיותו לבדו במטתו באוהו יסורים שלא ידע כמותם לכות, הפץ לפרוץ מן הבית ולשוב אל החדר הקטן שבו שכובה שרה במטתה ולהוכיח אם אמנם היה שהיו על ידה כל אותן שעות ושערותיה היו כה קרובות אל פניו עד כי יכול ללטפן ולנשקו, לו רצה. כעס גדול תקפחו על שנרדם. לחש את שמה לתוך החשכה והבטיח כי לא מתוך כינה רעה נרדם, וכי לא מחמת שהוא קטן נמנע מלנשק את זדה הכרוכה סביב צווארו. הבטיח והסביר לה כי מעשה שטן היה בדבר, פגע-רע ומקרה מסתורי ואכזרי. משש את צווארו ודמה לחוש את ידה נחה עליו, אך את קולה העזבה לו לא יכול לשמוע.

והוא לא ידע אז, כי בכל החיים ותהפוכותיהם הבאות עליו עוד

יחזור הדבר הזה כי יהיה נרדם או חולם או שר לנפשו. כתינוק זה, אשר מעשה-שטן או תומת-לב הביאו עליו את כנפי התנומה והחלום בשעה שהאזר מפכה מסביב. אותה שנה הלחה הנערה הקטנה ואיש לא ידע את חליה והיא

מתה בעיר, בבית חולים רחוק. שום אדם לא יסף לגמוע מפיה את החיוך החם ושום אדם לא נשם עוד את שערה בשנתו. (מן הספר „חולות הזהב“ לב. תמוז, מחברות לספרות, תש"י)

הקרב על מבצר ויליאמס

מ א ת א י ת ז נ ו ת ב

נותרו עוד שבע עשרה דקות לשעת האפס, ודני סגר את מכסה העור של שעונו המאיר והשתפל בנוחיות מאחורי הסלע. משעין את גבו אל האבן המחוספת, הקרירה. מאחוריו היתה פרושה לה המחלקה. לפי סדר הכתות המסתערות. לאור הכוכבים החוזר נדמו לו האנשים השוכבים לבלי נוע ברוחים שוים איש מרעהו (מלבד בכתה שלש! כתה זו לא תלמד לעולם להתפרש כהלכה; גם הפעם התגבבו שם כולם לערמה אחת!) לגושי אבנים מסותתות אשר יד נעלמה ורעה אותן במורד הגבעה. הדבר הזכירו מצבות של בית קברות והוא חיך להשואה הקולעת, שכן מחלקתו זו היא הפורצת ורבים מאנשיה עתידים למצא את עצמם בעתיד הקרוב באותו מוסד. כלומר, הרהר, כך יהיה במקרה המוצלח ביותר, באם המשלט יקבש ותהיה אפשרות לאסוף את הגויות ולהעבירן לערף. פני הדברים יהיו אחרים באם ההתקפה תכשל והם יאלצו לסגת תחת אש אויב. אז לא יהיה פנאי רב לגמול לרעים את החסד האחרון כהלכתו. אם כי, בעצם אין הדבר משנה. איך נוהג לאמר שמשון? „האדמה זקוקה לזבל בכל מקום.“ באגף השמאלי, במרחק של עשרים צעד ממנו, חנתה במכונס מחלקת העבודה, דומה בעלטה לבעל חי כביר ממדים הנם את תנומתו ובו בזמן הריהו מרתית קלות בכל גופו, כאילו זעזועים זעזועים חולפים באבריו.

בהם בזמן האכילה, הוסיף לשנן אותם במשך כל היום ונרדם עמם בשעה מאוחרת בלילה. ולאחר שעכל כמות מספקת של קרבות, מסעות והרפתקאות, הקציע לעצמו רובה מעץ, חגר חרב משבר מתכת, עלה על מקל מטאטא ולאחר שכנס אליו את כל פרחי השכונה ועודדם לעשות כמעשהו, הסביר לאזניהם הצמאות כמה מדובר כאן ובכשרון כמיו רב היו הוא ולוחמיו האמיצים והנכונים לכל לוחמים מחדש את הקרבות הנואשים והעקובים מדם של הפולגים והשודים. הטטרים והרוסים, האינדיאנים והלבנים.

פעם הקשה יוסי: „שמע, דני! הלא כל זה הוא משחק, סתם התחפשות.“ „טפשי!“ ענה לו לאחר שהרהר מעט „אם לא נאמין בזה ברצינות, לא יהיה לזה טעם.“
ועתה הנהו מפקד מחלקה ויוסי הנו הסמל שלו. במקום רובה העץ יש לו רובה מכודן, אמתי, ואקדח צמוד לחגורתו, ושני רימונים. אבל אין לו סוס. בכדי לירות אינו צריך לצעוק „בוט!“ אלא להסיט ניצרה ולחץ על ההדק, ובמקום לקרא את „באש ובחרב“ קורא הוא

רבוּרָת

לְבַבְתִּינִי
לְבַבְתִּינִי קִבַּת שְׁמִשׁ
לְבַבְתִּינִי
בְּצִרוֹן נְהָלִים קָרֵב.
בְּאֶתֶד צְרוֹן
בֵּין שְׂדֵיךָ זָלִין.
וְכַח שְׁמֵשׁ חוֹגֵג
מִהַרְרֵי קָדֶם.
נִצֵּב וּקְלֵף
עַל בְּמַת פַּעַל הָר.
טָבַל שְׁמֵשׁ צָעִיר
בְּחֻלְקַת הַפִּיִם
עָלָה וְלָהֵט
עַל שְׂדֵמוֹת הַבָּר.

פָּקֵד שְׁמֵשׁ תָּם
צְרוֹן נְהָלִים נְרָדֶם.
אֶתֶד צְרוֹן קָרֵב
בְּסִטֵּר הַרְבֵּי אֶבֶד.
אֶתֶד נִקְלָם
בֵּין שְׂדֵיךָ זָלִין.
לְבַבְתִּינִי נִגַּת פַּעַל
לְבַבְתִּינִי
בְּצִרוֹן נְהָלִים נִקְלָם
בְּאֶתֶד צְרוֹן
עִם שְׁמֵשׁ.

והאפלה הבליעה את שארית הפלוגה, שתפסה עמדות ליד הוואדי. ממקומו ליד הסלע יכול היה להבחין רק במעומעם באנשי חוליות ההבטחה לימינם, אשר לבוש החאקי של אנשיה נגד את צבע האדמה החום-כהה. ובכן, כולם נחים על מקומם בשלום, ועד עתה בוצע הכל בהתאם לתכנית, סכס לעצמו, דרך אגב, הפלא ופלא, כיוון שבדרך כלל נהוג אחר מסורת של שעתיים שלש ומעולם לא זכתה פעולה להתחיל בשעת האפס שנקבעה לה.
כפי שנוהג לאמר שמשון: „או שהריכוך מאחר, או שחיל הרגלים מפגר, או שהאויב עבר לגור במשלט אחר, ואתם הסיירים שלא מצאתם אותו, אל נא תעלבו ביותר!“
דני האוין לדממה, ששלטה עתה בכל, ושקולות היריה הבודדים אשר באו ממשלט האויב הסמוך, והד תותחים שמתחם הרחוק נשמע מדי פעם בפעם לא הפרו אותה כי אם הדגישה ביתר שאת ועשוה קרובה ומוחשית. נראה היה לו שהדממה צופנת בחובה את המולת הדברים העומדים להתרחש עוד מעט-קט. את טרטור המכונות, יללת הפגזים, רעם ההתפוצצויות ושאגות המסתערים.
האהרג? הרהר. ומיד נזכר בהספד שכתב עליו יוסי, אותו הספד שהוכן מראש לכל צרה שלא תבא, שנכתב לשם כדור הרוחות באחד הימים הארוכים והמשעממים שהיו מנת חלקם בשבתם במשלטים. אכן, יוסי קנה לעצמו שם של מומחה ממדרגה ראשונה לקנינות מהתלה אלה...

כיצד נאמר באותו הספד? ... אחד מבחורי ישראל היקרים והמסורים, אשר חרף את נפשו למען הגנת הישוב והגשמת המפעל הציוני, היה מפקד המחלקה דניאל זהבי, שנפל ב... (כאן בא המקום הריק, שיצוין בבא העת, מפקד דגול היה, ברוך כשרונות, אשר למרות גילו הרך היה בעל נסיון קרבי רב, לאחר שנטל חלק בכל המערכות הכבדות ביותר שהתחוללו בעולם, למן מרד היהודים גרומאים ועד פלישתו של צ'ינגיס חאן לאירופה. למן מלחמת מאת השנים ועד מרידת חמילנצקי, למן כבוש המערב הפרוע מידי האינדיאנים ועד למלחמת הצפון בדרום (ובמקום זה יצוין שתמיד נלחם חליפות בשרות שני הצדדים היריבים)...

הבחורים שהיו מסביבם גחכו אז בהנאה לשמע הדברים, אבל הרמו הדק שבהם הבינו אך יוסי והוא. חברים מילדות היו, ובשכונה אחת נולדו וגדלו, האחד עליו וקל דעת, כיאות לשערות הכבש הצהובות שלו ולחרטומו הארוך. והשני, הוא דני, חולם והרוה ושוגה בתכניות כבירות, נועזות, לאחר שבלע בנשימה אחת את ספרי מופת של זול ורן, הנריק סנקביץ, ולטר סקוט, מין ריד והאחרים. הוא קרא אותם יומם ולילה, הוא שנה בהם בשכבו ובקומו... הוא למד אותם בבית הספר מתחת לשלחן, המשיך לעין

פקודות מבצע. ותחת להלחם בסודנים של המהדי תחת פקודם של לורד קיצנר וגורדון הוא נלחם בסודנים של פרוק תחת פקודו של גבעתי.

מחוגי השעון הצביעו על חמש דקות לשעת האפס. מבלי לשנות את מצב אבריו חש דני בדריכות ההולכת ומתנסכת בהם, בדומה לאותו מתחרה בריצה המצפה לאות הירית. עוד מעט קט יחלו להרעים התותחים ופגזים יפלו את האויר בלילה. מכונות היריה תתקנה ומשק הכדורים ידמה לאלפי שבטים המצליפים בסמוך לאוון. עשן חריף טעם 'עטה את הגבעות ואנשים ירוצו דרכו וירו וידקרו, וישליכו רימונים, ימיתו וימתו. יריעו ויאנקו, אבל בודאי ובודאי שאין להשוות את מה שיתחולל כאן לאותו קרב כביר ומחריד שלחמו הוא ואחוזת מרעיו לאחר חג פורים אחד לפני תריסר שנים. פה אחד גמרו ואמר לא לירות אפילו פסק אחד על מנת להרג את המן ועשרת בניו צוררי היהודים בשעת קריאת המגילה ולחסוך את כל מלאי התחמושת שבידם על מנת להדוף התקפה אינדיאנית בראש שותו של 'זנב הכלב המעופף' על מבצר ויליאמס, הנקודה הבודדת והמסוכנת שביערות הדלורים. המבצר נבנה כהלכתו על המגרש הריק שבקצה השכונה והכה נחלק לשניים. החלק האחד פשט את מרבית בגדיו, תקע נוצות תרנגולות שמרטהו בשערותיו ובקולות ליל ובצריח חות אימה דהר על מקלות ארוכים והקיף פעמים אין מספר את קירות המבצר בעודו משלח במגיניו חיצים מרעילים, והחלק השני תפס עמדות מאחורי חומת המבצר העשוי ארגזים וקרשי בנין שמלט ישן דבוק בהם ובאש אקדחי פסקים הדף את ההתקפה הנועזת. כארבע מאות פסקים נורו שם תוך שעה קלה, ושום מטח של סוללת תותחים כיום לא ישוה ולא ידמה לאותה המולה של אז, ומהם בעצם פני הדברים בקרבות הפעוטים שלנו עתה לעומת מוראות המלחמה של ימי ילדותנו? הדי היריות וצריחות המתנפלים והנפגעים במעמד ההוא היו כנים ואמיניים אלף מונים יותר מכפי שהם כיום. בכל אופן, האמנת בהם יותר. לאחר חדשי המלחמה הארוכים ההתקפות והנסיגות ההפגזות והצליפות אין הוא יכול לזכור מצב מסוכן יותר מאשר היה אז, כאשר האינדיאנים נאזרו עוז ותקפו את המבצר התקפת מצח. הקירות התמוטטו והוא מצא את עצמו פנים אל פנים מול צבי בן השש, המניף עליו רומח דלורי, בעוד אקדחו ריק מכל פסק. הוא עמד אז על סף המות ובאותו רגע חש בכל ישותו את היאוש התהומי של אדם אשר נחרצה עליו כליה.

„הכנעו“ דרש ממנו צביקה.

„לא“ ענה בגאווה.

הרומח ירד.

ואם להלכה נשאר בחיים והריהו נמצא עתה כאן, מאחורי הסלע, הרי למעשה נפל אז בגבורה על משמרתו. ועור קרקפתו תלוי

עד עצם היום הזה למזכרת על מוט ה„ויגואם“ של צביקה הקטן. איך נוהג לאמר שמשון: „אחת ילדתי אמי!“ לא! לא שמשון אמר זאת, כי אם פאן זגלובה, שלחם בקוזקים ושתה מירדבש.

יש להודות כי השניים דומים מאד, מאד.

„מה אתה מחייך פתאום?“

לחישתו של הקשר הרובץ לידו עוררה את דני מהרהוריו „אינני מחייך, אני סתם מאורר את הפה“ השיב לו בקול נמוך, מבודת. „על מה אתה חושב?“ שאל הקשר.

„הרהרתי כמה נפלא יהיה אם כולנו נגדל זקן, נחגור אקדחים ונחבוש מגבעות של קואבוויים. אני אומר זאת בכל הרצינות.“ אמר לחש דני.

„עוזב אותי“ רטן הקשר בחשד.

„אני מדבר בכל הרצינות“ התמיד דני ללחוש, וחבל שהמצרים הם לא אינדיאנים, וחבל שהגנב אינו מרחבי המערב הפרוע. יכולנו לעשות אז דברים גדולים.“

„אל תמתח. עוד דקה מתחילים.“

שוב שקעו בצפיה, שהיתה מוחשית ועקשת כמגע הטרשים מתחתם. דני העביר את מבטו על פני המחלקה הדמומה ונזכר כיצד לפני שעות ספורות בלבד עמדו לפניו אנשים אלה במעבה אחד הפרדסים בנקודת הכנוס שבעורף ושמעו מפיו מה הם הדברים שנטל עליהם לעשות במסגרת תכנית ההתקפה. הדברים היו קשים מאד, וריח מות נדף מהם, לכן הוסיף ונאם בפניהם גאון של ערב קרב, כולו רצוף ציונות, ודבר על נקודותינו הפורחות ושאיופתינו הלאומיות ונשקנו הטהור והאויב השחור. הבחורים היו קשובים. הוא הוסיף לדבר והקשבתם הלכה וגדלה וכשסיים נשאר קשובים ועיניהם תלוי יות בו. אף הוא חש שהמלה האחרונה עדיי לא נאמרה.

שרר רגע של דממה ולפתע קרא יוסי הלץ: „דחילק, דני, אתה מדבר כמו התחלת ההספדים שלי, מדוע אינך אומר „לעזאזל החיים — העיקר הוא בריאות — בואו ונקח את המשלט, וחטל“ הכל צחקו, אף הוא צחק מתוך הרגשת פורקו. המלה האחרונה נאמרה.

אבל אחר־כך קרא ליוסי הצדה ואמר לו: „בכל זאת צריך לקבל את ה„ציונות“ ברצינות, אחרת לא יהיה לכל זה כל טעם.“

תותחים קרובים הרעימו בחפזה באגף השמאלי. פגזים שטו באויר. התפוצצויות. הקשר שלידו אמר, „הענין התחיל“, ודני ואנשיו קמו וגלשו במורד הקדמי של הגבעה הקטנה כשהם מריעים ומצוחים כעדת קומנצ'ים פראיים מסורת ימי הקרבות על מבצר ויליאמס נמשכת!

אחיו הגדול

מאת

עמוס קינן

היה הגענו עד האופק.

אני אומרת לו, לוחשת לו, בוכה לו, אומרת: שלמה נעצבת כה? והוא עונה: שככה. ומבט, כזה. אני מושכת אותו, אל החזה (שמת לב כמה הוא רך ומלא). מלטפת את שערותיו, נושמת את ריחו.

ועת יקמלו הפרהים, יאמר: מחר נחלם, נחלם בהקיץ. כולם יהיו חיות, בלי עינים בכלל. רק לי תהיינה עינים. עינים בלי מבט, רואות הכל, לא חומדות, לא שואלות, אשב לי על כסא גבוה, כמו כסא של תינוק, וכולם ירקדו, יצאו במחול, כל החיות. יצאו לפני במחול עושים.

וישיטו זרועות עורות, מגששות, אין ישע, והחזה יעלה, יירד, וינוע ויתפתל בעיות, וקצף יז ודם זב ואין עינים. והפנים יהיו כואבים, כאב אטום, ועצוב. והראש יסוב על צירו, בסערת אין תוחלת, אין פשר, ואני אשב על כסא, גבוה, כמו כסא של תינוק, ואסתכל, ואתבונן, אחשב מחשבות. כל החיות תגשנה אלי, אני מלך החיות, אשכב עם כולם, אוהב את כולם, אני מלך החיות, ואני אלך לי עם משה, עם אחי הגדול, ונלך ונלך, ולא נגיע אף פעם, אף פעם לא נגיע. אני אעמוד על הכסא שלי ואצעק: אין אופק, ולא יהיה אופק, החיות תאכלנה אותה.

בואי, בואי, אהיה לך, היה לי חבר, אחי הגדול, לעזאזל, היה ואיננו, בואי, למה לנו להיות שנים אם אנחנו יכולים להיות אחד, ואני אומרת לו, ואחר כך אני לא אומרת, ואני מחייכת, טוב לי, והוא מחייך, טוב לו, מבט רך ועגום, עינים יפות, וככה זה תמיד.

ככה זה תמיד, אמרתי לה: גמרת את הספור? התפשטי, כבי את האור.

אז אומר לי, הוא אומר: את יודעת, כמה שהם נאלחים, כולם למשל: היה לי חבר, לעזאזל — הוא אומר — מדוע אני אומר היה, הוא ישנו, עדיין, קרא לו משה, אינני יודע מה שמו, כך קוראים לו, קראו, לעולם לא תביני, תשאלי: איוו צורה, תשאלי: בן כמה, תשאלי, תשאלי, לא תביני.

ואהבתי לראות אותו יוצא, ותמיד היה יוצא, אינך יודעת לאן, את שואלת בן כמה, תשאלי, אענה לך, יהיה משהו בשבילך, יצא בפעם הראשונה, יצא רחוק, והיה בן ארבע עשרה, עם רובה על הגב, הוי אחי הגדול! לא בשיר, ולא בומר, רחוק, רחוק.

אז אומר לי, הוא אומר, ואז הוא מסתכל עלי, אבל זה לא עלי, איננו רואה, רק יש לו מבט, והוא יפה, עינים לו יפות, מבט, ואני כל כך, כל כך.

אינך יודעת — הוא אומר — ועוד ועוד אינך יודעת, לא תדעי כמה טוב למות, ואחי, אחי הגדול, הוא אתי, ואנחנו יהד, ואז שקט וטוב, אינך יודעת, כי מעולם לא מת, לא נסיתי, את ערגת המות, את צמאון, את פחד המות, את הבוז והמשטמה, את נפלאה, נפלאה מאהבת נשים, והפרחים שלך בצנצנת שלך נפלאים שלך, אני שלך, ריח משכר, קוסם, איך עשית את זה, אני מתאוה לכבוש את פני במשהו ודי, את שואלת עוד — אסור לספר, ואסור לצייר, ואסור לעשות כל פסל, וכל מסכה, ואם כבר — מוטב עם קרנים בראש, זה פרוש נפלא, את יודעת, ובכן, היו לו קרנים בראש, אחי הגדול, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, אני כבר משתגע, הלך והלך, והלך, הגענו עד האופק, אין מרחב, אין מרחק, היה לי חבר, לעזאזל, מדוע אני אומר

תחינות בבית היין

(קטע)

חופת מת אנחנו מובילים לקידוש. בשמות רבות התפרחו מגאיות שטופי מות. מגאיות עורבים מצריחים. רעים רבים נשתלפו מהם ראשיהם. והם שטים בתוך המון עננים — אין כלום מלבעדי קרעי אמונה, רק חורון, רק סריטות של מליון עינים בוהות, רק אהבה של בתולים.

— ושני אנשים כורעים אל מול אלוהים — אשריהם, כי יש להם אלוהים.

הלילה הולכה אותנו לבית היין בת קול של דמדומ, היינו משועממים עד אימה. לא היה דבר מלבד רעיונות עלגים על דרכי תזונה לנפשות אומללות — הייתי קצין מוזן — צעקנו.

בפנים היה חם, מוזג והמון בקבוקים ומוזם המום של פטיפון. (ארבע פעמים קוניאק וקצת זיתים — „על שפת הים מחר בשבע, שם אחכה לך אלישבע, וטרה-לה-לה-לה-לה-לה“). התמונה היא אנגלית טפוסית, חיקוי עלוב, כל החיים הם חיקוי עלוב לדמיונותיהם של הזזים גדולים, החיים הם בבואה קלושה של המון ציורי קיר עצומים וקונצרטים לכנור — הב לנו עוד קוניאק.

ארבעה שעונים מתחרים ביניהם בהפיכת הזמן לגיא מות, הזמן נהרג במירוץ געונו, יחי הזמן שאין לו ממדים, הייתי הולך אליו, הוא נמצא מעבר לחיים. אבל אם אין לחיים טעם — איני יודע אם למות יש. אני שומר לעצמי את הזכות למות כשארצה, זוהי הדימוק ראטיה הפנימית של ההגיון הסוטאליטארי שלי. אני מת לאט לאט סתם כחוט עד לאימה, הקוניאק מר, על הקירות הרבה עגולים עם מוזג תמהוני, עשהאל מדגדג אותי בזקנו, הייתי צולב אותו על צלב ענקי ונותן לו לגווע עם בקבוק יין. אני נופל לתרדמה עזה. כמה נהדר ליפול אל זרועות האין. המוזג, הב קוקטיילים.

הם נכנסו לעצמות יחד עם המליחים, הם עשאוני גורף ביבים של נשמה — חבל שזאקי, יובב ואני לא נלך עוד עם מדורה ופינג'אן וכיפ-חאלק על הגב, חבל שלא נלך עוד אל מוטי מהשיר ונאמר „אין

קשזה שמולך הוא קטן. אז קלם אחקריו הם קטנים. פי במקום לךרוך בשקמה ולקבוש הוא זוחל על גחון וטופם קצפר. אז אור שישום מזוקם ונמוך, ואחקריו השורה מתנמקה והולקה וכל גאה וזקף מוזקר לסערה וסופג את הרע.

והולקה השורה. מדלדל כל הטוב, ופנק בה נפגע קחזו, וסחץ את לבו הולף ומחץ.

ואנקנו שפה נוצרנו לשאוף את אבק השקקים ולצוד נצנוצי כוכבים הולכים ומתים ומלאים הקקרים.

אוריאל כחן

המרגש ונהיה עצומים. כי אנחנו שותים, ובוכים על הדברים שפעם קידשנו משום שהם היו טפשיים כל כך. אפילו המחר שהפלמחניק מחפש והוא ימצא אותו לבטח.

במצבה של לשכת הגיוס „באזור הפלקאטים הריאליסטיים“, יהיה כתוב על יד ארבעה זוגות גרבים וגופיות — מחר עם מאה אחוז סכויי בטחון. בהנחיות קונים סמלים, ומחר, ופלמח ורוח — אני עובד אלוהי האמת. אין לי כל צורך בבניני-על מגוחכים, עדיין אאמין בדברים שלא נעשו קנינם של שוטים ומספסרי מוזות. עוד, עוד, עוד.

נשארו עם הבר, היינו ארבעה מחפשי אלוהים — בכחוס הראה את כוחו רק בדמדומ, אנחנו צריכים היכלות אלילים, והקרבת בנים ועקדת יצחק, כל אדם צריך למצוא את המשיח של עצמו, ולזרוק את השאריות לפח זבל. מצאתי את המשיח של עצמי, הוא יין טוב, והיכלות עצומים של שתיקה. הוא חלום משתכר מעצמו — הוא התלהבות והזיה אבירית ואכסטזה נזירית. אמונת ילדים והשתוללות פיוטית. אני והוא נחלום מוסיקה, נרחץ במלודיות אשר לאור הירח ואשר לשבילי הכוכבים. אנהנו נאזין למסתורין אשר לצמיחה ולשירים של זמירים. נצלול לתוך הלילות ונבכיל הבדידות השוקטת. כי אנחנו מחפשים אלוהים והוא הכל, משום שאנחנו כל כך קטנים והדברים הם מדויקים ומלאי שכל וחוקים.

יורם נמשי: אהבת צללים מערכון בכתב

(1990 בין שני עצים, ליל סהר מלבין, מופיעים ערגה וחייל)

חייל: ? נשב ? ?

(יושבים ומשתררת שתיקה קצרה)

ערגה: מדוע בקשת לצאת? כולם הסתכלו בנו בתמהון. אך זה הכרנו איש את רעותו?

חייל: ויודעת את מדוע הסכמת לצאת?

ערגה: יודעת ולא יודעת, מרגע שראיתך הייתי מסכימה... אבל מה הדברים המשונים שאמרת?

חייל: מה אמרתי?

ערגה: היית מיאוש, אמרת שאינך יודע מה תעשה עכשיו. רצית שתפרוץ עוד מלחמה כי לבך ריק... אני חושבת שדי, די בכך! מספיק! דברים אלה אינם נעימים.

חייל: ולי נדמה... נדמה כי באמרי מקודם את הדברים, ניצת מבטך בהבנה רבה והתרגשות. הצדקתי? שם אצל חברתך כשדברתי.

ערגה: כ...כן, צדקת הפצתי לעודדך! (בהתעוררות) הם מסתכלים דוממים איש ברעהו. החייל מלטף את שער, והיא משעינה ראשה על כתפו.

חייל: ברגע שראיתך הפצתי ללטף את שערך החום, הרך. עתה אני עושה זאת. נעים הוא שערך, גולש ומרחש, יותר מכל אשר דמיתי.

ערגה: ידעת מקודם שכך יהיה?

חייל: ידעתי, המודה, מרגע שראיתך, ידעתי!

ערגה: גם אני ידעתי. הרגשתי ששנינו ממלאים את החדר. דמיתי שכולם חשים ממש בשנינו. כאלו היינו ישות אחת, הדוחה את השאר וטוב לי!

חייל: ומה שמך?

ערגה: שמי... שמי... מה שמי... אולי ערגה.

חייל: שם נפלא. ערגה!

ערגה: יקירי, חבקני ונחלום.

חייל: צמא אני, ערגתי, צמא! ערגתי הענוגה!

ערגה: אהובי, המבט שבעיניך רחוק, אבל אינו חולם. מה לך? חייל: איך אפשר לך? הזרתי משם. זכיתי? בלי ידידי! חשבתי: יחד נחיה, יחד נמות. עץ מגלעין צומח, קמל הפרח, בשרב. באהבת, בשנאה, שפה לאנשים בדברים. האהוב נאהב, המאוס שנוא. לבנה היום ומחר בית. אכזר המות, כן, אכזר לזקנה. זנב מחלה ואסון. אבל...

ערגה: כמה נפלא אתה! חבקני בעוו! כמה דומה הנך עתה... חייל: למי?

(מתרחק לפתע ממנה)

ערגה: חבר היה לי.

חייל: מיהו?

ערגה: כבר איננו.

חייל: ספרי עליו.

ערגה: איני רוצה.

חייל: מדוע? ספרי. (בלעג) אהב אני לשמוע את קולך.

ערגה: איני יכולה, איני רוצה.

חייל: את מוכרחת, מוכרחת.

(שתיקה קצרה)

ערגה: הנער שידע את סודו, שחור תלתל, נבון וחזק... (בלחש) לא אוכל! לא אוכל לאהוב שנית. לא אוכל (פורצת בבכי).

(מן הצד מופיע החבר: דמות זוהרת, ידיו שלובות על חזהו)

חבר: (בקול עמום) היכן הפסקנו יקירתי?

ערגה: (רצה אל החבר כורעת ומחבקת את רגליו מתפנחת.) חזור, חזור אלי אהובי! להיכן הלכת? (נעלמת) אהובי, חזור! מה אעשה? מה אעשה? רוצה אני שתחזור, שתחזור! השמעת?

חייל: גם את, גם את אתם? (במדירות)

ערגה: (אל החבר) אהובי, חזור אהובי, אני מתחננת!

(אל החייל) אהבתיו!

א. עין

פ ר

הייתי בלילה קסר יצקד
מבמת ובוצט קמקה אדקה.
בשיניו קלם-דס, צל שחור ואימה
ונסח בנחיריו ומולך למוקד.

האקמה אל הדרור בחרון-אין-אונים.
או זה צל-המולדת גבה מקרןק
או זה קול-המולדת שוע ונצק
קמיה קקודת קצעים אדמים?

ארצי, ארצי, קל אכן קן מןם
ולטב-מאקלת דרוך בקל צנאר.
אחי נגח בפר, נפל שחם
ובס גוו ירנה הקרוצים בקר.

אקבע אפי מסח
ומקלאי אקער!
ברנל קרפי אקמח -
אגח את העוקד!
קמוס את העוקד!
דרוס את העוקד!
נגום וממת, נגום וממת.

חייל: ערגה, הסתכלי בי, הסתכלי בי היטב!

(מסתכלת ומתרחקת בבהלה)

ערגה: מי אתה? רמאי, שנוא, מי אתה? הסתלק!

חייל: (בלגלוג) רמאי? כן, אמרתי שחי אני, זה מצא חן בעיניך.
אפשר לבנות! אפשר לחשוב על עתיד! אך מי מי האיש
שישכב עם אשת אחיו?

ערגה: מי אתה? מי אתה שתשכב עם אשה? מת? סגר? כמוהו?
אדם חי הביאו לי!

חייל: לאהוב שנית - תוכלי?

ערגה: לא אוכל!

חייל: ואותו תאהבי?

ערגה: כן, אוהב עם המת. (כמתוך חלומו).

חייל: אם כן מה לך לידי? לכי אליו, לכי עמו וחסל. הסתלקי!

ערגה: (כורעת ומנשקת רגלי החבר) ואני חולמת עליך. חולמת
שגה, מחבקת את הכר בשנתי, מריחה חולצתך, אהובי!

חייל: ואני?

ערגה: אתה... אתה... דומה לו. (כבדרך אגב)

חייל: מדוע? מדוע דומה? כי חי אני והוא מת. לסלקו, לסלקו אני
צריך, לוא יכולתי לרצוח מת. איני יכול, עלי להסתלק, עלי
לברוח, לברוח חסר אונים.

ערגה: אך אמרי, השבעתיך, אמרי אמת, הידעת איש אחריו?
לא ידעתי.

חייל: (בלעג) „לא ידעתי איש אחריו?“ השבעתיך, הידעת איש
אחריו?

ערגה: לא ידעתי!

(מופיעה דמות ממושטשת המהלכת לאטה, דמות גבר, שניהם
מסתכלים בה ועוקבים אחריה במבטם. ערגה מתרוממת
ומניחה לחבר הראשון, מתקרבת צעדים מספר אל הדמות
ונעצרת לפתע. מסתכלת בדמות כמהופנטת.)

הדמות השניה: יקרתי... (פורש אליה את כפיו)
ערגה: (קורעת עצמה טון הדמות ופונה אל החייל) לא ידעתי! לא
ידעתי! לא ידעתי איש! הנח לי! לא ראיתו מעולם! מה
אתה רוצה? סבלתי, סבלתי דיין! ואם יודעת... ואם יודעת...
ואם ידעתי אחר... הנח לי, אני מתחננת לפניך! מה אתה
רוצה? מה אתה דורש? מה אתה יודע? אכזר אתה! מי שמך
שופט? (כורעו ומסתירה פניה בידיה)

חייל: הולך אני!

ערגה: חכה! חכה! אל תלך! אותך אוהב! אותך אוהב יותר מכל!
אתה יקר לי, אוהב, הנפלא! יקר מכל, אוהב מכל, אותך אוהב
יותר ממנו.

חייל: (אוחזת בו ביאוש מתוך דמעות)

ערגה: אותי, אותי אוהבת את יותר ממנו?

ערגה: כן, אותך, רק אותך אוהבת.

חייל: אותי? מדוע?

ערגה: אינני יודעת מדוע. איני רוצה לדעת. אני רוצה בך, לא אניח.
אל תלך! אל תלך! אינני משקרת, האמן לי, אתה יודע! אתה
עצמך יודע! מרגע שראיתך, שראיתך בראשונה... השאר!
אנא השאר! כל האהבה, כל האהבה שבי, כולה לך היא.
ההוא... הוא רק פתה אותי, הוא מת, יודע אתה, יודע, למת
עושים פולחן, עושים אותו אוהב, נצחי, ואני, צעירה הייתי,
הוא לא אהב אותי, אתה כה עדין, מבין... השאר! הבן...
חפשת, חפשת ומצתאני, אינך פוחד לעזובני? שוב תהיה בודד!
התוכל להיות בלעדי? אני מבטיחה לך להיות חוקה, לתמוך
בך! אנא, השאר!

חייל: (אוחזת בו ביאוש מתוך דמעות)

ערגה: אותי, אותי אוהבת את יותר ממנו?

ערגה: כן, אותך, רק אותך אוהבת.

חייל: אותי? מדוע?

ערגה: אינני יודעת מדוע. איני רוצה לדעת. אני רוצה בך, לא אניח.
אל תלך! אל תלך! אינני משקרת, האמן לי, אתה יודע! אתה
עצמך יודע! מרגע שראיתך, שראיתך בראשונה... השאר!
אנא השאר! כל האהבה, כל האהבה שבי, כולה לך היא.
ההוא... הוא רק פתה אותי, הוא מת, יודע אתה, יודע, למת
עושים פולחן, עושים אותו אוהב, נצחי, ואני, צעירה הייתי,
הוא לא אהב אותי, אתה כה עדין, מבין... השאר! הבן...
חפשת, חפשת ומצתאני, אינך פוחד לעזובני? שוב תהיה בודד!
התוכל להיות בלעדי? אני מבטיחה לך להיות חוקה, לתמוך
בך! אנא, השאר!

יקיצת העולם העתיק באיטליה

לא ניטשטשו בו אלא למחצה, הכרת ימי עברו; באיטליה היו
גם המלומדים וגם המון העם גוטים אחרי תוכן החיים של
העולם העתיק בכללו, מכיון שהוא היה להם זכרון לגדולתה
של אוימה זו בעבר.

וקלות הבנתם את הלשון הלטינית ועתרת הזכרונות
ומצבות העבר שהיו מצויות עדיין בעין, אף הן היו מסייעות
את ההתפתחות הזאת סיוע עצום.

(מתוך הערות של אקדמה, פרק ראשון בספר השלישי של
„תרבות הרנסאנס באיטליה“ - ליעקב בורקהרט)

העולם העתיק אשר ליון ורומא, שלמן המאה הי"ד קנה
לו אחיזה עצומה כל כך בחיים האיטלקיים, בחינת משען ומקור
לתרבות, בחינת משאות-נפש ותכלית לקיום האדם, ובמקצת
גם בחינת נגוד-מדעת חדש (כלפי המגמות הקודמות) - אותו
עולם עתיק השפעתו זה כבר היתה פועלת כאן וכאן בכל
אירופה של תקופת ימי הביניים.

ואולם, שלא בדרך ארצות הצפון היתה יקיצתו של
העולם העתיק באיטליה, משפסקה כאן הברבריות,
מיד התעוררה בקרב העם הזה, שרשומי העולם העתיק עדיין

אנשי „אלף“ עם הנוער הלומד

בפרק הזמן שבין הופעת הגליון האחרון של „אלף“ למסירת הגליון הזה לזפוס קיימו אנשי „אלף“ שלש הופעות בעל־פה בפני צבורים של נוער: בירושלים, בחיפה ובפרדס־חנה. מלבד אלו נערכו פגישות, בחוגים מצומצמים יותר, עם אוהדים ומתעניינים מקרב הנוער בשלש הערים הגדולות, וכן בחדרה וברמת־גן, ואף ברעננה, קבוצת הפלמח (ירעאל).

ירושלים

האסיפה שהתקיימה בירושלים ביום ב', ה'13 בפברואר, בערב במועדון הסטודנטים, עוררה ענין רב בצבור האקדמי. עוד לפני שעת הפתיחה נמלא האולם קהל, ואנשים רבים צבאו על הפתחים והחלונות ונדחקו במרפסת ועל המדרגות. ארבע־מאות איש מלאו את האולם ואגפיו וכמאתים הקשיבו בחוץ. היתה זו אספה הטובה שאולם זה של הסטודנטים אולי אינו זוכר דוג־מתה.

משך למעלה מארבע שעות (עד קרוב לאחת בלילה) עקב הקהל הגדול בערנות אחר הרצאותיהם של אהרן אמיר ויונתן רטוש. אחר דבריהם של ששה־עשר המתוכחים, ודברי התשובה

מקרא בשירי „שמחת עניים“, בלויית קצת הערות פירוש וקישור. א. אמיר האיר את יצירתו השירית הגדולה של נתן אלתרמן כחטיבה אחת, ש־ענינה צבורי, על אף היסודות הלייריים המובהקים הגלומים בה. שירי „שמחת עניים“ — הס־ביר א. אמיר — שנכתבו ב־1940/41, שנת הנצח־חונות הנאציים המרעישים, יעודים היו לשמש כ־מין צרור המנונים לקראת „חורבן שלישי“, צ־רור המנונים לאנשי ארץ־ישראל שיעלו עצמם קרבן במלחמת־מסדה חדשה. א. אמיר — שאמר: „אינני בא לחייב, אינני בא לשלול, אני בא לבר־תח“ — הצביע על אפיה היהודי המובהק של שיר זה ושל התימאטיקה שלה.

אחריו דבר יונתן רטוש על „הרקע הכללי ל־התחלה־מאלף“. דבריו נסבו על הרגשת העצמיות של הנוער גידול המולדת, שהיתה מחלחלת והותרת לבוא על ביטוייה עוד מימי ה„גדעונים“, בתקופת העותמונים, ושמחתם שלא הגיעה לגמר בישולה ולא מצאה לה פורקן הולם, נתבטאה לא־אחת בצורות גסות ואף ברוטליות. כן עמד על ה־התפתחות האובייקטיבית, שהחשה מאז קום ה־מדינה, המבליטה יותר ויותר את ייחודנו מכלל הפורה היהודית, ועל הבעיה החריפה של ההגדרה הלאומית העצמית בארץ־הקדם, המעסיקה לא רק את ישראל כי אם גם את תורכיה, פרס ומצרים. ככל שאומות אלו מתחזקות להגדיר עצ־מן בנבדל מן ההווה הדתית־העדתית שהן תקרו עות בה, — אמר י. רטוש — ככה עצמאותן מ־משיית יותר, ככה מתרבה יכלתן לפתח את ה־פוטנציאל הגנוז של ארצותיהן ותרבותיהן.

בין המתוכחים — שכאמור, רק יחידים מהם תרמו לברור עצם השאלות שהועלו — היו: אב־רהם שרון, אלעזר גרנות, דן הורביץ, זאב בן־שלמה, אליהו חסון, עמוס בן־זרד, אברהם בר־עם, שרגה הורט, דידי, אמיתי עציוני ואחרים. כמה ימים לאחר אספת „אלף“ עוד היתה זו ענין לשיחה ולוכוחים להטים בתוך צבור הסטודנטים ומחוק לוי.

חיפה

האספה שנערכה באחד אולמות הטכניון ביום ה' 23 בפברואר, בערב, לא היתה רבת משתתפים כקודמתה בירושלים גם לא היתה סוערת כמוה. אף על פי כן ערה היתה ופוריה לא פחות ממנה. השומעים, קצת למעלה ממאה, בעיקר מתלמידי הטכניון, — שרובם הגדול לא ידעו קודם על „אלף“ ורעיונותיו הרבה למעלה ממה שמספרות אגדות־הבל מסויימות, ושאחידים מהם נכנסו ל־אולם כשחיו נסוך על שפתיהם, כאנשים הבאים לחזות במחזה־שעשועים, — הקשיבו, רציניים ומרוכזים, לדברי המרצים ולשאלות שנשאלו.

פתח בנימין תמוז, שהסביר בקצרה „אלף“ מהו ו־ומניין צמח. אחריו עמד אהרן אמיר בקי־צור על טעמה ועיקרה של „שמחת עניים“ לאל־תרמן, ויונתן רטוש העלה שרטוטים לציור „ה־רקע הכללי של התחלה־מאלף“. כל השלושה קיצרו בדבריהם, על־מנת לתת מקום יותר לב־רווי דברים בדרך שאלות ותשובות. ודומה שא־כן היה הדבר לתועלת הענין ולתועלת השומעים כאחד.

אומרים שחיפה היא עיר של אנשי־מעשה וש־הטכניון הוא מוסד מעשי. אם כך הדבר ואם אין, אותם מן הסטודנטים שנזכרו באספה והציגו ש־אלותיהם ודאי שהם בחורים מעשיים. הם לא הא־

המסכמים של י. רטוש. ואף שהיתה האספה טוערת מעט בהמשכה, — בזכותם של בעלי־מזג ש־שקדו על חימום האווירה, ובזכות אחדים מן ה־מתוכחים, שהסתככו במנולוגים ללא כל קשר אל השאלות שהועלו, — הנה יצא רובו של הקהל כתום האספה בהרגשה שהאנשים אשר לפניו מע־לים בעיות־יסוד, שברורן חשוב לגבי עיצובה של הווייתנו החברתית והתרבותית ולגבי עתידנו ה־המדיני, ושהם ניגשים אליהן גישה רצינית, כנה ומקורית.

לאחר דברי פתיחה של יושב־הראש, צבי שמור־אלי, הרצה אהרן אמיר על „מסדה של ג. אלתר־מן“ (מקרא ב„שמחת עניים“). ההרצאה, שמשך כשעה ורבע ריתקה את קהל השומעים. עיקרה היה

יצחק אדל: על מוסיקה עברית

במסגרת ערבי חברה־אמנויות בישראל, נערך בחודש ינואר השנה במוזיאון ת״א, „ערב מוסיקה ישראלית“. התכנית כללה הרצאה ונגינת יצירות ישראליות שונות.

המרצה, מר יצחק אדל, עמד על מצב היצירה המוסיקלית. בדברי הסבר פשוטים, מובנים גם לאלה שאינם קרובים לבעיות הטכניות של היצירה המוסיקלית, מיון המרצה את היצירה בארץ לשלש קבוצות. המוסיקה הנוצרת על ידי יוצרים שנולדו בארץ, שגדלו בה או שלפחות מזדהים עמה, נקראה בפיו מוסיקה א'. לזו הנוצרת על ידי קומפוזיטורים שבאו מארצות אירופה וממ־שיכים גם כן ליצור מוסיקה אירופית־כללית. קרא מוסיקה ב'. לקבוצה האחרונה, הכוללת את „המוסיקה היהודית“ — נייגוני חסידים, לחנים יהודיים מסורתיים וכל המסתעף מהם, — קרא „מוסיקת הסקונדה הגדולה“.

המרצה לא טען שמוסיקה א' היא הטובה ביותר, או שעולה היא על הקבוצות האחרות. אף אין יוצריה עולים על האחרים בכשרונם או בטי־בם האישי. ההבדל הבולט והקובע הוא שמוסיקה א' היא, והיא בלבד, עתידה להיות המיוחדת לארץ זו, וכבר כיום אפשר לקרא לה ישראלית; גם אין דוגמה לה בשום מקום אחר, ולא תיתכן צמיחתה בשום ארץ מחוץ לארצנו.

מוסיקה ב' מקורה באירופה, ואין היא מזדהית עם נוף ארצנו ואקלימה. יוצריה עוד לא העמידו שורש בארץ, או שבעקשנות מחזיקים הם בדעתם שאפשר להם לשבת כאן ולהמשיך ליצור מוסיקה אירופית במזרח.

מוסיקת „הסקונדה הגדולה“ שהיא יצירת היה־דות בארצות אירופה המזרחית, מתנוגת כאן. אין לה המשך בארצנו, ולכל היותר תהיה נחלת בר־דיים המבקשים להתרפק על זכרון ההווה היהודית המסרתית.

מוסיקה א' תחילתה בשירים ארצי־ישראליים שנוצרו לפני כשלושים שנה, ולפיהם נכתבות כיום היצירות המשתייכות לקבוצה זו. המרצה הדגים שירים ארצי־ישראליים לעשרות, והצביע על המר־טיבים המשותפים שבהם. מקורו של המוטיב

בשירים הישראליים הוא בטעמי המקרא שנס־תמרו ובעבוד שירים מזרחיים, שירי רועים ער־ביים וכדומה. כהוכחה לדעתו שמוסיקה א' היא הישראלית, שכל יוצר בעתיד יכתוב את יצירותיו לפיה. הדגים מר אדל חלקי יצירות של יוצרים מקבוצה זו ומקבוצה ב' שאף ביצירותיהם אפשר למצוא את המוטיב הישראלי. מוטיב זה, אמר מר אדל, חודר כחידק לכל יצירה שנכתבת כאן. הוא הוסיף: „אם יש ביניכם מי שיאמר שמוסיקת הסקונדה הגדולה — היא המוסיקה היהודית — זמנה לא עבר עדיין ועוד תכה שרש בארץ ועליה תתבסס היצירה הישראלית, אני מוכן להתבצע עמו; על כל פנים אני מוכן להפגש עמו בעוד עשר שנים, לכל היותר, כדי שיווכח או שלא היתה לה כאן השפעה כלשהי על המוסיקה הי־ראלית המקורית“.

עיקר דברי הוא — סיים המרצה — כי יש בארץ קבוצת יוצרים, אשר, אף שאין ביניהם קשר או השפעה אישית, הנה יש ליצירותיהם מוטיבים משותפים, שהם הם האפיינים למוסיקה הישראלית.

מר פ. בן־חיים, המרצה הבא, ציין את תרומתה הרבה של ברכה צפירה למוסיקה הישראלית. מי שיכתוב את תולדות המוסיקה בארץ לא יוכל להתעלם מעבודתה הרבה. היא שהביאה שירים מזרחיים למאות לקומפוזיטורים לשם עבוד ורשום.

למי שמוסיקה מזרחית אינה מתקבלת על דע־חו וטוען שהרי אירופים אנו, אומר מר בן־חיים שאין מוסיקה ערבית או פרסית, בוכרית או ספ־רדית ממש; לכל אלו יש מוטיבים משותפים, שעל כללם עומדת המוסיקה של הים התיכון וארצות המזרח. אין ישראל חלק נפרד מאזור זה. ולכן מוטיבים אלה הם יסוד היצירה המוסי־קלית שלנו.

קשי טכני גדול הוא שכלי המוסיקה העיקריים שלנו, הכנור והפסנתר, אינם מתאימים למוסיקה המזרחית. היוצרים הישראליים מחפשים את הכ־לים המתאימים אשר להם יכתבו את יצירותיהם. (המלביה״ד: אליהו ב.)

ברורי דברים

עדות המורה

רבותי, אתם לא מטפלים מספיק בשאלה אחת כאובה מאד וזאת היא שאלת מקומן של עדות המורה במדינת ישראל. פעם כתבתם אמנם מאמר "למרוקאים - ברוך הבא", אבל נדמה לי שזה היה ככה סתם בשביל לצאת ידי חובה, כמו מאמר ראשי ב"דבר". טפול רציני לא ראיתי אצלכם בהפליית שהן מנת חלקן של עדות המורה, שהן עכשיו קרוב לחצי התושבים.

לפי ההגיון אתם צריכים להיות ראשונים במלחמה נגד פיצול עדתי. אבל אתם לא הגבתם על מה שכתב גלבלום נגד יוצאי צפון אפריקה. ועכ"פ שני אני שומע שקסטלר המפורסם מתריע בספר האחרון שלו על "סכנה צבעונית" בישראל. גם על זה אין לכם מה לאמר?

עקנין טריה

המאמר הנזכר, "למרוקאים - ברוך הבא", לא היה מבחינתנו ענין של "לצאת ידי חובה". דאינו בו ביטוי של עמדתנו העקרונית בשאלה חברתית חשובה ביותר העומדת לפנינו. אנו כמובן איננו גורסים כל-עיקר הבדלה עדתית, על כל הכרוך בה, בין שהיא מכוונת כלפי מוסלמים או נוצרים במדינת ישראל, בין שהיא מכוונת כלפי עדות יהודיות אלו או אחרות. עם זאת מובן שלא נועד, "אלף" לשמש סתם במה להתרסות נגד קיפוחים עדתיים ולפולמוסים עם קסטר וגלבלום ודומיהם.

על כל פנים, ח' עקנין, אם יש אתך דברים לאמנם בשאלת הכאובה הזאת, שלח לנו. אם רק יהיו כשרים לדפוס, נדפיסם ברצון.

אלתרמן וגיוזה קונראד

אינני סופר ואינני מתכוונ להיות סופר, אבל אני מתעניין בספרות ושמעתי את ההרצאה של א. אמיר בירושלים על אלתרמן. הוא נגש אל שירתו של אלתרמן בקנה-מידה ביוגרפיה-גיאוגרפית, רפלי, בדק באיזה גיל בא לארץ, ומניין בא לארץ, ואם "הכוכבים אשר בחוץ" הם מחוץ לחלון או מחוץ לארץ, וכו' וכו'. המסקנה ה"עגומה" היא שנתן אלתרמן שייך ל"ספרות יהודית בלשון העברית".

רוצה הייתי לשאול את א. אמיר על תופעה דרמה של "אלתרמניות" בספרות האנגלית. אני מתכוון לגיוף קונראד (קווינבוסקי-לשעבר), שנעשה סופר-הים הגדול ביותר בלשון האנגלית. האיש היה פולני, שעד גיל 24 (זה הרבה יותר מאלתרמן!) לא ראה ים, ועד גיל זה גם לא ידע אנגלית, ובכל זאת האנגלים גאים בו, ואינם ברוכים על "ספרות פולנית בלשון האנגלית", והממלכה שלהם לא בגלל קונראד-קווינבוסקי היא שוקעת.

איך התרצו זאת? והאם יש טעם לקנאות מיוחדת בענינים כאלה בספרות כמו שלנו? יחיאל שטיין, ירושלים

משיב א. אמיר:

נוטה אני לטפל בשאלה זו בהרחבה בהודמנות אחרת. לפי שעה די אם אגיד כי שאלתו של יחיאל שטיין היא-היא התשובה. גיוף קונראד הוא דוגמת מופת של סופר הנשמע טמיעה גמורה בעם אחר ובספרותו. ייצירתו נעשית נכס מנטלי התרבות של העם האחר. אלתרמן הלידיקן הוא דוגמה הפוכה, דוגמה של יוצר שאיננו נטמע, יוצר המחזיק במסען רוחני ורגשי שהביא עמו בצלקונו לארצו החדשה ואיננו מ"מיר אותו.

מערכת, "אלף" מוכנה גם מעונינת לחת נוקום על עמודי העתון לכל בקורת על הדעות שעתון זה משמש להן שופר. תבוא הבקורת מכל צד שתבוא, תהיה "הורסת" ככל שתהיה - אנחנו נתן לה פרסום גם נשתדל להשיב עליה, ובלבד שתובע במידה של רצינות ויושר-לב. גידופים נדפים רק במדה שיהיו "לענין" ובמידה שיהיו ראויים לדפוס. זה פשוט למען רמתו של העתון.

נעיר עוד כי יוכלו דברים להידפס בחתימה שבראשי-תבות או בשם בדוי, אבל לידיעת המערכת יש לצרף, כפי המקובל, את שם הכותב ואת כתבתו המלאה. ככל האפשר, נפרסם את מכתבי קוראינו ככתבם וכלשונם. בתשובותינו בשולי המכתבים נקצר ככל האפשר. קצת מן השאלות אולי תצרכנה ברור-דברים מפורט יותר, שיבוא בהודמנות קרובה. על קצתן אפשר תימצא תשובה כוללת בדברים שהובאו בגליונות קודמים של "אלף". בשמחה פותחים אנו בזה את הבמה החפשית של "אלף".

מחשב מרקסיסטי

...כחניך תנועת-נוער סוציאליסטית, ארץ-יש-ראלית, רגיל אני לבדוק תופעות חברתיות בדרך המחשב המרקסיסטי. במידה שאני יכול אני מנסה לנתח את התופעה ששמה "אלף" בדרך זו, באובייקטיביות ומבלי להשאיר מקום ל"יחסים רגשיים".

לדעתי אתם מנסים לפתח אידיאולוגיה של אימפריאליזם ישראל, או "עברית", וביודעים או בלא יודעים אתם עושים את שליחותם של חוגי ההון הפרטי והיוזמה הפרטית, החותרים לכיבוש שווקים בארצות השכנות. על השאיפות החמרות ניות שלהם אתם בונים "בניין-על" של אוטופיה רומנטית-ספרותית, שאינה נקיה מסממנים של מיסטיציזם לאומני.

אינני יודע אם במסגרת "ארץ הפרת" שאתם מדברים עליה צפויים לפלאח ולפועל העלאת רמת-החיים וקיום אנושי מאושר יותר. דבר אחד ברור: אתם הייתם רוצים, "לבלוע" אותם מבחינה חברתית ומכל בחינה אחרת. בזה אולי אתם בראמת טובים מפשיסטים ישראלים אחרים, שרוצים רק, "להרוג ולאבד", אבל הבדל מהותי אין בכך.

ע. מ. תל-אביב

ההבדל המהותי בינינו לחבר ע. מ. הוא כנראה בכך שהוא בוחר בקיומן של מהינות חברתיות, דתיות

עדתיות ומעמדיות - ריאקציוניות לכל הדעות -

בארץ-הפרת, ואילו אנחנו בוחרים בביטולן. מסתבר, למשל, שגם ע. מ. היה רוצה שהישוב של נו. שהוא סוף-סוף הפשי ומתקדם ביחס, "יבלע" את האלמנטים הדתיים החשוכים אשר בתוכו או בשוליו. מבחינה חברתית ומכל בחינה אחרת, מסתבר שגם הוא רוצה ש"יבלע" את המהגרים הבאים אלינו. את כולם, ו"מכל הבחינות". ובזאת הננו "פשיסטים" לא פחות ממנו. ודאי יסכים גם הוא כי נחוץ והכרחי הוא שיהיה למדינת-ישראל פרצוף לאומי הומוגני כל-כל האפשר. אנחנו סבורים כי בעצם דבר זה נחוץ והכרחי לגבי ארץ-הפרת כולה. ע. מ. אינו גורס כן. אם סתם "בלעיה" היא פאשיזם, הרי שהפאשיזם הוא מושג מקיף הרבה יותר ממה שמקובל לחשוב. ואם כך הדבר, הרי שעה שקם פרולטריון תעשייתי של איזו ארץ - למשל, רוסיה - ו"יבלע", מבחינה פוליטית, ותרבותית ו"מכל הבחינות", את שאר המעמד דות שבאותה ארץ, (ואפילו "הורג ומאבד" בהם), כי אז, לפי הגדרותיו של ידידנו, איש המחשב המרקסיסטי, אכן זה אלא "פאשיזם".

ובאשר להגדרות שהעלית בנייתו התופעה ששמה "אלף", קשה לאמר שאין אלו נובעות מ"יחסים רגשיים", שאתה רואה עצמך משוחרר מהם. קשה לאמר שהן מיוסדות על דברים שנתפרסמו ב"אלף". ואגב, על מדינת-ישראל כמרכז הרשתי לכל המורה התיכון מודמן לנו לקרוא דוקה ב"על המשמר", משום-מה.

ביה"ס התיכון החקלאי בפרדס-חנה.

אחייכם הקשישים מכס - אמר א. אמיר לצעירי רים - הלכו לקראת המות בסבוב הראשון; הם נשאו בעיקר עמסה של המלחמה. בסבוב השני, אשר יבוא בין שנרצה ובין שלא נרצה, אם בעוד שנתיים ואם בעוד עשר, בסבוב ההוא תהיו אתם, בני ה-16 וה-17 כיום, הולכים לקראת המות, נושאים בעומס הקרבות. שומה עליכם לחשוב היטב היטב מה הדברים אשר בשמם ובעבורם תחרפו נפשכם בבוא העת.

דברי המרצה נסבו על ייחודו של הנוער העברי, דור בני הארץ והניכיה, על המקום המרכזי היעוד לו בעיצוב דמותה של מדינת-ישראל, על האחריות הגורלית המוטלת עליו בעיצוב עתידה של ארץ הפרת, על הערכים והאידיאלים החדשים שעליו לגבש לו ולהלחם להם, בניגוד לערכים ואידיאלים זרים שכופה עליו הציונות. בשיחה ערה שהתפתחה לאחר ההרצאה באה על ביטוייה מדה רבה של הבנה ואהדה לעיקרי דבריו של המרצה.

דברי הסתייגות בוטים השמיע מנהל המוסד, ה' רחנברג, שהציג עצמו כציוני, "אם כי אני יודע שעכשו אין הציונות דבר-שבאופנה אם כי אני יודע שכולכם רחוקים מן הציונות וצוחקים לה".

ריכוז בדברים, לא התפלספו, גם לא נתפסו לעקריות והשמעות. הם שאלו בקיצור, בחריפות, ב"פשוטות", "דוגרית" - לגופי הענינים שהעלו המרצים על הפרק. הם שאלו: מה אתם רוצים? מי אתם, וכמה אתם? מה יחסכם להגירה? מה יחסכם לקומוניזם? מדוע אתם רואים סכנה בהשפעתה של יהדות אמריקה על ישראל? האם אתם בעד שויון-זכויות גמור לערבים? מה דעתכם על סבוב שני? איך תיבנה "ארץ-הפרת" שלכם? מניין ש"בקדמת הימים היתה הארץ מיושבת עמים עבריים?

על קצת משאלותיהם של תריסר במתוכחים השיב י. רוטנר, על רובן השיב ב. תנוון, שכבש את שומעיו בדבריה-ההסבר שלו הגלויים, הפשוטים והמשכנעים.

האספה נסתיימה באוירה חברתית ורצינית כי אחד, רבים מן הקהל חוו דעתם שנחוץ וכדאי יהיה לקיים פגישת הסברה נוספת עם אנשי הטכניולוג, "איננו אומרים כן ואיננו אומרים לא", סכם אחד הסטודנטים, "אבל אנו צריכים לחשוב על הדברים, ורצוי שאתם, אנשי-אלף, עוד תעזרו לנו בזאת".

פרדס חנה

על הנושא: "למות, אבל בעד מה?" הרצה אהרן אמיר ביום 17 למרס, בפני קהל הניכיה

ערכים

האם אתם רואים בערכים שבמדינת ישראל "ערכים"?

אורה ל. רחובות
בדוברי הערבית שבמדינת ישראל, — מוסלמים נוצרים, דרוזים ואחרים. — אנו רואים אחים-למולדת, אזרחים שווים לנו. מבחינה עקרונית הריהם חלק מן כלל האומה העברית; למעשה רואים אנו בהם עבד ריס-בכוח. כמותם כמהגרים יוצאי ארץ מן הארצות הקדומים בלשון אותה ארץ. זכותם היא לקבל את כל האפשרויות להיעשות, בהקדם האפשרי, חלק אורגני של האומה, להתערות כליל במבנה החברתי והמשקי שלה, ולהשתתף השתתפות מלאה בבנין תרבותה. חר בתנו אנו היא לתת להם את כל האפשרויות האלו. איננו סבורים שטובתה של האומה דורשת שיהיו בתוכה גופים שאינם מזדהים אתה מצד ההרגשה ומצד האינטרס.

לא מצאתי

בכל הגליונות של "אלף" לא מצאתי שום מאמר רציני המטפל במציאות המדינית-הכלכלית של ארצנו והארצות הסמוכות. חוץ מזה, אתם לא מעוררים בי יחס רציני בכלל. אמנם כמה דברים כתובים אצלכם בחריפות ובכשרון, אבל אין די בכך. אין אצלכם ניתוח חברתי או כלכלי. מצד שני אתם דשים ודשים בשאלות ספרותיות שחשיבותן עומדת בדרגה שניה או שלישית. יגאל גרנשקין, תל-אביב

שאלות היצירה הספרותית החדשה מעסיקות מאד את הנוער העברי, ועל כל פנים: את הנוער המשכיל. אין אנו סבורים שאנו מטפלים בשאלות אלו טיפול מופרז. אין אנו מקצים לו מקום ראשי או מרכזי ב-עיתוננו. עיקר עיסוקנו הוא, כפי שיראה כל העובר אף ברפרוף על גליונות "אלף", בשאלות מדיניות, חברתיות וגיאו-פוליטיות הכרוכות במציאתה החדשה של האומה העברית ובמציאותה של ארץ הפרת. אמת שבצדדים הכלכליים של שאלות אלו לא הר-בינו לגעת (עיי, אגב, ברשימה "משק של עיירה" ב-גליון ינואר). פגם זה נשתדל לתקן, ועזרתך אתה תהיה לרצון.

שאלת סימועם הרוחני של אנשי-יצירה הבאים מן החוץ תקל עלינו ככל שיתגבשו בתוכנו דפוסי-תרבות ודפוסי-הווי עצמיים. כשבא קונראד אל הספרות האנגלית כבר מצא דפוסי-כאלה קיימים. כשהובא אל תרמן אלינו אולי לא קל היה למצואם. "קנה-מידה ביוגרפי-גיאוגרפי" ותאור רקעה החברתי של יצירה פיוטית מסוימת. באים רק למלא אחר המסקנות העולות מתוך גופי אותה יצירה.

מה זה אומר לנו?

... אם אנחנו יצאנו למערכה מעטים נגד רבים, הורגנו והרגנו — הרי התרונן בנפשנו האידיאל הנשגב של תקומת ציון וירושלים, שדורות על דורות התרפקו עליה באהבה.

... ועכשיו אני שואל: אתם רוצים לכבד את המורח התיכון? אדרבה, אבל הכיכוד? הנוער ש-לנו חרף נפשו למות על ירושלים, על תל-אביב, על ארץ-ישראל, אבל איך אתם רוצים לעורר צעירים מישראל להלחם על מקומות אשר לא יד-עו? על ערים שלא נתקדשו לא במסורת אבות ולא בעמל חלוצי? מה אומרים לנו שמות כמו — בירות, בצרה, חלב, ואפילו בגדד? אני בא רק להעיר על אי-המעשיות שבהטפות שלכם. "גיאופוליטיקה", חברים, זה לא מספיק. "לוחם ותיק".

אם שמות כמו בירות, בצרה וחלב, אם שמות כמו הגלעד והבשן, צידון וארם-צובא, הפרת והחידקל, "אומרים משהו" או לא, זהו ענין שבטעם ואולי עוד יותר מכך — ענין שבחינוך. מבחינת החינוך שקבלנו ועודנו מקבלים, הרי אין ספק ששמותיהן של ורשה ופראג, אודיסה ומאגנצה "אומרים" הרבה יותר, שמא עליהן נחרף נפשנו? ונצרת, למשל, ואוס-אל-פחם ודאי אינן אומרות כלום מבחינה זאת, ואף-על-פי-כן נאותה מדינת ישראל לקחתן. אם תשתנה אצלנו התפיסה המדינית והחברתית, ובקבוצתה ישתנה החינוך, תימצא גם תימצא הזיקה שברגש אל ה"שמות" הללו, תמצא גם תימצא ההת-להבות.

וחוץ מזה, לוחם ותיק: גיאופוליטיקה אמנם איננה הכל, אבל אולי בכל זאת יש בה משהו.

הוצאת מחברות לספרות

תל-אביב, א. ג. גנסין 5

יונתן רטוש

הפה שחורה

שירים

המחיר 200 פרוטה

אהרן אמיר

קדים

שירים

המחיר 400 פרוטה

בנימין תמוז

חולות הזהב

ארבעה צמדי ספורים

המחיר 500 פרוטה

מיר

שורל

שירים

המחיר 400 פרוטה

בת-שבע אלטשולר

יום ירוק

שירים

המחיר 600 פרוטה

"אלף", ת.ד. 448, ת"א

המחיר: א. י. סופר / העורך: א. אמיר

נדפס בדפוס מל"ן

קבוץ גלויות

ב"דבר" מיום 22.3.50 כותב הסופר הכל-כלי של "דבר", נחן בן-נחן, על "עליה סלקטיבית":

מוסכם ומקובל שאין להטיל כל הגבלה על העליה, אולם משה לאוזן נמסרות ידיעות על בתי חולים המתרוקנים בארצות מסוימות, משום שתושביהם הכרוניים נשלחים לארץ, על דרכים חדשות של הפילנטרופיה היהודית בכמה ארצות להפטר מה"קליינטים" שלהם על ידי שמעבירים אותם לישראל.

פריון העבודה שלנו אינו גבוה. אנו מקטרי נים אותו עוד יותר על ידי סרוב עקשני לב-קוט כל שיטה שהיא של סלקציה. נראה שאין לנו העוז לראות את הדברים כהויותם ולהיות גם קשי לב כשטובת הענין דורשת זאת.

ומעשה בשליח שיצא לברוק אם מצויים בעלי הון קטנים בארצות אירופה המוכנים לעלות לארץ ולייסד כאן קואופרטיבים ולא נתקרה דעתו עד שהגיע לדאוס, שם נמצאים כמה מאות חולי שחפת, ועורר ביניהם תנועה לעלות לארץ.

ושום נשאלת השאלה, שמא המצב הכלכלי החמור בארץ מחייב לחזור ולבדוק את עקרונות העליה ולדאוג לארגונה ולעידודה של עליה פרודוקטיבית?

מתקבלת החתימה על 6 (שש) חוברות "אלף" העתידות להופיע עד סוף 1950. את דמי החתימה, 450 פרוטה, יש לשלוח בהמחאת-דואר או בבולים ע"פ הכתובת:

מערכת "אלף", דפוס מל"ן, הלל חזקן 6, ת"א או: "אלף".

ת.ד. 448, ת"א

המעונין באיזה מארבעה גליונות "אלף" שהופיעו עד כה, או בכלם, ישלח ע"פ אחת הכתובות הנ"ל בולים בסכום 60 פרו. לכל גליון.

הופיע הכרך הרביעי של

האנציקלופדיה לחלוצי הישוב ובוניו

מאת דוד תדהר

המשקפת בהרחבה את תולדותיהם, מעשיהם, יצירותיהם ופעלם של אנשי הישוב העברי ובניו, הנעדרים החיים.

האנציקלופדיה מקיפה את דברי ימי הישוב לכל עדותיו, מפלגותיו וזרמיו לכל תקופותיו.

4 הכרכים מכילים 2048 עמודים כפול-טורים (52 שורות בכל טור), בהם כ-2500 ערכים המכילים ביאוגרפיות מפורטות בלווי כ-2200 תצלומי אישים על ניר משובח וכריכה מהודרת.

4 הכרכים — מחירים 14 ל"י

להשיג במישרים אצל:

"הוצאת ספרית ראשונים" (דוד תדהר),

18, נחלת בנימין, קומה ב', תל-אביב (תל' 2831)

המען למכתבים: ת.ד. 475, תל-אביב.